

กลวิธีในการประพันธ์

ผลงานวรรณกรรมประเภทนิทานของพระสารประเสริฐ มีมากมาย หลายเรื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ผลงานส่วนใหญ่เป็นผลงานแปลที่ทำงานร่วมกับพระยาอนุমানราชชน มีเพียง "รวมนิทาน" เล่มเดียวเท่านั้น ที่เป็นผลงานประเภทนิตานที่ทำงานประพันธ์เอง ดังนั้นในการวิเคราะห์กลวิธีในการประพันธ์ จึงใช้ "รวมนิทาน" เป็นหลัก คำว่า "วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ" ที่กล่าวถึงในบทนี้ จะหมายถึง หนังสือ "รวมนิทาน" ของพระสารประเสริฐ

กลวิธีในการประพันธ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างงานวรรณกรรม มีผู้กล่าวว่า

กลวิธีเป็นความสามารถ และเป็นฝีมือของผู้แต่งในวรรณคดีประเภทเรื่องเล่า (เช่น นิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น) มีหลากหลายวิธี และจะมีทวีขึ้นไปเสมอ ตราบเท่าที่

ศิลปะการแต่งเจริญก้าวหน้าไป (กุหลาบ มลลิกษมาศ 2520:90)

กลวิธีในการนำเสนอวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ คือ

1. กลวิธีในการเล่าเรื่องและการลำดับเรื่อง
2. กลวิธีในการดำเนินเรื่อง
3. กลวิธีในการสร้างตัวละคร

4.1 กลวิธีในการเล่าเรื่องและการลำดับเรื่อง

กลวิธีในการเล่าเรื่อง คือ การที่นักเขียนกำหนดว่าจะใช้ผู้ใดในการถ่ายทอดเรื่องราว เรื่องราวนั้นจะนำเสนอโดยผ่านทัศนะของผู้ใด "การเลือกให้ผู้เล่าเรื่องมีความสำคัญ เพราะผู้เล่าแต่ละประเภทจะล่วงรู้และถ่ายทอดเรื่องได้

ในแง่มุมมองต่างกัน" (ไกล่รุ่ง อามระดิษ 2533:184)

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มีวิธีการเล่าเรื่อง 2 วิธี คือ

4.1.1 ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง

4.1.2 ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง

4.1.1 ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง การเล่าเรื่องประเภทนี้นักเขียนจะเป็นผู้เล่าเรื่องโดยไม่ปรากฏตัวออกมา แต่จะบรรยายเรื่องราวไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเล่าเรื่องลักษณะนี้ผู้เล่าจะเป็นผู้ล่วงรู้ทุกอย่าง ซึ่งในเรื่องนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้กล่าวไว้ว่า

ผู้แต่งไม่แสดงว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้เล่าบรรยายเรื่อง แต่จะบรรยายไปตามเรื่องที่มีตัวละครมีบทบาทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ และความรู้สึกนึกคิดภายในใจตัวละครแต่ละตัว ผู้แต่งเป็นผู้ล่วงรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร และนำมาบรรยายได้ถ้วนถี่ครบทุกคน และครบขณะจิตของตัวละครเหล่านั้นตามเนื้อเรื่อง (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2522:116)

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ ใช้วิธีการให้ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องนี้มากที่สุด และมีวิธีการเล่าเรื่อง 2 แบบ คือ

4.1.1.1 ผู้ประพันธ์เล่าโดยใช้การบรรยายตลอดเรื่อง

4.1.1.2 ผู้ประพันธ์เล่าโดยใช้การบรรยายประกอบกับคำพูด

ของตัวละคร

4.1.1.3 ผู้ประพันธ์เล่าโดยใช้การบรรยายตลอดเรื่อง วิธีนี้ผู้เล่าจะใช้การบรรยายเรื่องเล่าเหตุการณ์ไปตั้งแต่ต้นจนจบ โดยไม่ปรากฏตัวผู้เล่า นิทานที่ใช้การเล่าเรื่องวิธีนี้ ได้แก่ "ลิงมีความคิด", "ในถ้ำจึงจอก", "ชื่อตั้ง" "กระต่ายยิงคน" ตัวอย่างจากเรื่อง "ชื่อตั้ง"

บ้านหนึ่ง มีหน้าต่างใหญ่แต่ดสองเจ้า ทุกเวลาเช้า มีชายคนหนึ่งขึ้นไปนั่งมองดูอะไร ๆ ทางหน้าต่างใหญ่แต่ดเจ้านั้น ทุกเวลาเช้า ชายคนนั้นเห็นเด็กสองคนเดินไปโรงเรียน เด็กสองคนนั้นได้หัวเราะและยกมือ

ไปทางชายคนนั้น ชายคนนั้นใช้ชื่อตั้งเรียกเด็กทั้งสอง คือคนหนึ่งว่า บิง อีกคนหนึ่งว่า ปอง แต่เด็กทั้งสองไม่รู้ตัว มีแต่เมียชายคนนั้นเท่านั้น ที่ทราบ

ทุกเวลาเช้า เด็กทั้งสองแลเข้าไปทางหน้าต่างใหญ่แดดจ้า ทุกเวลาเช้า เด็กทั้งสองเห็นชายคนหนึ่งกินอาหารเช้า ชายคนนั้นส่งขนมโดนัทให้เด็กทั้งสองเสมอ แล้วทำหน้าที่ลก กินขนมโดนัทก้อนใหญ่ ๆ เด็กทั้งสองใช้ชื่อตั้งเรียกชายคนนั้นว่า นายโดนัท แต่ชายคนนั้นไม่รู้ตัว มีแต่แม่เด็กทั้งสองเท่านั้นที่ทราบ

(ชื่อตั้ง หน้า 97)

4.1.1.2 ผู้ประพันธ์เล่าโดยใช้การบรรยายประกอบกับคำพูดของตัวละคร การเล่าเรื่องวิธีนี้ผู้เล่าจะใช้การบรรยายควบคู่ไปกับคำพูดของตัวละครที่ช่วยในการดำเนินเรื่อง การเล่าวิธีนี้เป็นวิธีที่พระสารประเสริฐนิยมใช้มาก คำพูดของตัวละครที่ใช้ประกอบนั้นมีทั้งคำพูดของตัวละครที่เป็น คน ลัทธิ สิ่งของ อมนุษย์ มีทั้งบทสนทนา คำอธิบาย คำยกย่อง คำพูดที่พูดกับตัวเอง

ตัวอย่างการบรรยายประกอบกับคำพูดของตัวละครที่เป็นบทสนทนา

ในอเมริกาเหนือ ไกลออกไปเป็นชายป่า ชายคนหนึ่งชื่อรับบิต อยู่ในกระโจมอันสง่า รับบิตอยู่กับย่า เป็นผู้มีลักษณะกล้าหาญอย่างอินเดียแดง สวมเกือกปัก มีขนนกอินทรีประดับหัว สวมปลอก พายเรือชุด มีการล่าสัตว์เป็นอาชีพ

วันหนึ่ง รับบิตแสดงหน้าบึ้งบุดแปลกมาก ย่าถามว่า "เป็นอะไรไปหรือ พ่อทหารน้อย"

รับบิตตอบ "ตอนเช้า ๆ เมื่อฉันไปคอยดูเครื่องดักสัตว์ที่ไร ก็พบรอยเท้าใหญ่ยาวบนเขาโน้นเสมอ มีใครไปบนเขาก่อนเราได้"

ย่าพูดอย่างยินดี "ดีแล้วนี้ จะได้ไม่มีอันตรายแก่เจ้า"

รับบิตยังบ่น "ฉันอยากไปก่อนมันนี่"

ย่าหัวเราะ "กระนั้นก็ตื่นแต่มีตชี่"

รับบิตทำอย่างว่า แต่ก็ยังพบรอยน้ำค้างเป็นรูปเท้ายาวใหญ่
เหยียบไว้ใหม่ ๆ ก่อนหน้าตนไปถึง รู้สึกขัดใจนัก จึงวางขำยกล
ชุ่มไว้...

(รับบิตวางขำย หน้า 25)

ตัวอย่างการบรรยายประกอบกับคำพูดของตัวละครที่เป็นคำอธิบาย

เจ้าบ้านประหลาดใจในวิธีการแบ่งอาหารเช่นนั้น แต่ยังไม่ทัน
ว่ากระไร ครั้นหมดชุดนกพิราบแล้ว ก็ขอให้แขกนั้นหันไก่แจก
แขกหนุ่มก้มศีรษะรับคำสั่ง หันตอนหัวให้เจ้าบ้านกับภรรยา ขาให้
เด็กชาย ปีกให้เด็กหญิง ตนเองเอาทั้งตัว หันกินโดยไม่รือ
เจ้าบ้านทนประหลาดใจอยู่ไม่ได้ จึงถามขอทราบเหตุผล

แขกหนุ่มอธิบายว่า "ข้าพเจ้าทำอย่างดีที่สุดเท่าที่สามารถ
จะเฉลี่ยให้จำนวนเท่ากันหมด คือ ท่าน ภริยาท่าน กับนกพิราบ
ตัวหนึ่ง เป็นจำนวนสาม พ่อน้องชายสองคนกับนกพิราบตัวหนึ่ง
เป็นจำนวนสาม แม่หนูที่สอง คนกับนกพิราบตัวหนึ่ง เป็นจำนวนสาม
นกพิราบสองตัวกับข้าพเจ้าคนหนึ่งก็เป็นจำนวนสาม ไม่มีใครมากน้อย
กว่าใคร"

เจ้าบ้านร้องอือ แล้วถามเรื่องไก่

แขกหนุ่มแถลงต่อไป "ส่วนไก่นั้น ข้าพเจ้าพิจารณาตามสมควรแก่ฐานะ
คือ ท่านคงหัดกับภริยาเป็นหัวหน้าตระกูล ควรได้หัวไก่เป็นประธาน
ถูกไหม ลูกชายสองคนเป็นผู้จะค้าจุนตระกูลวงศ์ต่อไปในภายภาคนี้ เหมาะ
ที่จะได้ขาไก่เป็นคุณนิมิต แม่ น้องสาวสองคนนี้ โตขึ้นก็จะแต่งงาน สมควร
จะได้ปีกแปลความว่า ต้องบินออกจากตระกูลท่าน ส่วนข้าพเจ้าเล่า
ที่เอาตอนตัวไก่ เพราะรูปมันกระพุงเป็นลำเรือ แสดงให้ท่านทราบว่า
ข้าพเจ้าเองมานี้ด้วยเรือแล้วก็ต้องลอยล่องกลับบ้านด้วยเรือ เช่น
เดียวกัน"

(เลี้ยงในภัตตาคาร หน้า 18-19)

ตัวอย่างการบรรยายประกอบกับคำพูดของตัวละครที่เป็นคำยกย่อง

... วันหนึ่ง เด็กชายนั้นเอาเงินใส่กระเป๋าเสื้อ เดินไปร้านแห่งหนึ่ง ในร้านมีรถจักรยานสีแดงมีล้อเป็นมันขลับและกระดิ่งเสียงใส นั้นเป็นรถที่เด็กนั้นชอบใจจริง ๆ

เพียงครู่หนึ่ง เด็กชายออกมาจากร้าน ไม่มีเงินในกระเป๋าอีกแล้ว ขี่รถกลับบ้าน รถจักรยานสีแดงสดมีล้อเป็นมันขลับและกระดิ่งเสียงใส ที่เด็กชายขี่กลับบ้าน ทุก ๆ นาที กระดิ่งจะร้อง "กริ่ง กริ่ง กริ่ง" ไปรุดหลิกทางหน่อย คุณชายผู้มีเกียรตินั่งอยู่บนรถคันที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงตนเองทั้งสิ้น"

(วิธีที่ได้จักรยานขี่ หน้า 108)

ตัวอย่างการบรรยายประกอบกับคำพูดของตัวละครที่พูดกับตัวเอง

... ภิรมตามไปในเรื่อนั้น ไต่บันไดขึ้นช่องเล็กไปห้องเพดาน คูไปทางมุมใกล้ช่องหน้าต่าง และเห็นผลมันอ่อนดำของตนกองอยู่ลึกลาม กระทบอง ขนมปังเห็นจะได้ มีใบไม้แห้ง ๆ ปิดอยู่ลึกลึกล้วน

ภิรมยืนหยุดอยู่ที่นั่นครู่หนึ่ง แลดูกองมันอ่อนแล้วตกลงใจกลับไป พึมพำว่า "มันอ่อนของเราก็มีมาก กระทบมันอ่อนสำหรับขึ้นมาได้ทีละใบ กว่าจะมากถึงเท่านี้ ก็น่าจะเป็นการลำบากมากอยู่ ยกให้มันเสียหมดเลยดีกว่า" มันอ่อนที่กระทบขึ้นมากในวันนั้น เป็นผลสุดท้าย เพราะภิรมขนมมันอ่อนของตนย้ายเข้าไปไว้เสียในห้องที่มืดซิดในวันนั้นเอง

(ขโมยเปรี้ยว หน้า 65)

การใช้คำพูดประกอบการบรรยายนี้ บางเรื่องอาจใช้คำพูดที่เป็นบทสนทนาเพียงแบบเดียว ในขณะที่บางเรื่องมีการใช้คำพูดหลายแบบ เช่น ในเรื่องฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชธิดา มีทั้งคำพูดที่เป็นบทสนทนา และคำพูดที่ตัวละครพูดกับตัวเอง

การเล่าเรื่องโดยใช้คำพูดของตัวละครประกอบการบรรยายนั้น การบรรยายจะทำให้การเดินเรื่องนั้นรวดเร็ว ส่วนการใช้คำพูดของตัวละครประกอบการบรรยาย น่าเสียง การใช้คำของตัวละครที่หลากหลายแตกต่างกันจะแสดงให้เห็นอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเมื่อนำมาใช้ประกอบกับการบรรยาย จึงทำให้การเล่าเรื่องนั้นกระชับและน่าสนใจ

4.1.2 ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง การเล่าเรื่องประเภทนี้ คือ การใช้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวเอง หรือ เล่าเรื่องของตัวละครอีกตัวหนึ่ง ผู้เล่าเรื่องจะใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตนเองในการเล่า การเล่าเรื่องวิธีนี้ผู้เล่าจะมีขอบเขตการรับรู้ที่จำกัด ต่างจากการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่า ผู้เล่าอาจเล่าถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แต่ไม่อาจล่วงรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอื่น การเล่าถึงตัวละครอื่นจึงกล่าวเพียงรูปลักษณ์ และพฤติกรรมของตัวละครนั้นเท่านั้น

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ เรื่องที่เล่าโดยตัวละครนี้ทุกเรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสัตว์ มีสัตว์เป็นตัวละครเอก คำสรรพนามที่ใช้แทนตัวผู้เล่า คือ คำว่า ฉัน และ เรา

เรื่องที่ใช้กลวิธีในการเล่าดังนี้ ได้แก่เรื่อง "นกแก้วของฉัน" "เรื่องนำสลดของเพื่อนแท้" "เพื่อนในอ่างแก้ว" "เม่น" "ช้าง" "ปลูด" "กระรอกเหลือง" "ตำรวจของเรา"

เกือบทุกเรื่อง คำว่า ฉัน เรา จะใช้แทนตัวผู้เล่าที่เป็นมนุษย์ มีเรื่องกระรอกเหลืองเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่คำว่า "ฉัน" หมายถึง กระรอก

"ฉัน และ เรา" ที่เป็นมนุษย์ จะเล่าเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งโดยมากเป็นสัตว์เลี้ยงในเรือน รูปร่าง ลักษณะ พฤติกรรมต่าง ๆ เท่าที่สังเกตเห็นได้ บางครั้งอาจมีการคาดเดาอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของสัตว์ด้วย ตัวอย่างเช่น เรื่อง ช้าง

ช้างเป็นสัตว์ขนาดใหญ่อ้วนงุ่มง่าม มิงวงยาว หางเล็กรูปคล้ายหางหมู ใบหูใหญ่โบกกระพือพะเยิบพะยิบไปมา ดูเป็นเหมือนกับว่าถ้าสามารถกระพือหูให้ถูกทาง มันจะอาจบินได้ ฉันไปสวนสัตว์ ไปดูมัน

มันดูมายังฉัน ทำท่าเหมือนจะพูดว่า "ท่านจะไม่ให้กลัวฉันบ้างหรือ"
 อย่างเดียวกับคนขอทานแสดงสีหน้าวิงวอน...

(ข้าง หน้า 87)

ในเรื่อง "กระรอกเหลือง" และ "ตำรวจของเรา" เป็นการเล่าเรื่อง
 โดยตัวละคร "ฉัน" และ "เรา" ตามลำดับ "ฉัน" ในกระรอกเหลือง คือ
 กระรอก ส่วน "เรา" ในตำรวจของเรา คือ เด็กนักเรียนกลุ่มหนึ่ง
 ทั้งสองเรื่องนี้ มีบทสนทนาแทรก ช่วยในการดำเนินเรื่องด้วย
 ตัวอย่างเช่น

... เมื่อฉันสงบนิ่งก็ไปมาอยู่บนกระจุกใบไม้นี้ เสียงอะไรมากระทบ
 ต้นไม้ และมีไม้พุ่งมาถูกฉันปาดขาข้างหนึ่งไป ฉันตกจากต้นไม้ลงบนกอ
 หญ้า เจ็บปวดเหลือกำลังจนขยับตัวไม่ไหว

บุชบาวิ่งมายืนตรงหน้าฉัน ร้องว่า "โอ้ บ้าเทิง หนูทำร้ายพ่อของ
 หนูทำร้ายกระรอกน่ารักตัวนี้นี่นา" แล้วบุชบายจับฉันขึ้นอย่างระวังไม่ให้
 ฉันเจ็บ ทั้งระวังมิให้ฉันกัดเธอได้

เด็กชายคนหนึ่งมายืนอยู่ข้างเธอ พูดว่า "โอ้ บุชบา ฉันไม่เห็นมี
 อะไรเลย นอกจากพุ่มขนาดใหญ่ ฉันก็คิดว่าหมาจิ้งจอกจ้องจะตะครุบ
 ลูกไก่ น่าซี..."

(กระรอกเหลือง หน้า 115)

ในเรื่อง "ตำรวจของเรา" นอกจากจะมีบทสนทนา ช่วยในการ
 ดำเนินเรื่องแล้วยังมีการ "พูด" กับผู้อ่านอีกด้วย

... พอโรงเรียนเลิก บ่ายวันนั้น เราพากันตรงไปยังสถานีตำรวจ
 และแน่นอนตามนัด ตาตำรวจของเราอยู่ที่นั่นกับเฟือย แล้วท่านคิดว่า
 อะไร เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจ ฉันจะบอกให้ เฟือยนั่งอยู่กับลูก
 แมวหลายเลื้อเล็ก ๆ สามตัว ท่านคงเคยเห็นมาบ้าง ตำรวจของเรา
 พูดว่า "หนูคูชิ ทำไมเฟือยจึงรีบร้อนกลับบ้าน เมื่อตอนที่หนูพบนั้น

เพื่อยกย่องถึงลูกสามตัวมากจนไม่เหลือวและอะไรกลางถนนหมด...."

(ตำราของเรา หน้า 117-118)

การพูดกับผู้อ่านนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้เล่า สามารถ
พูดคุยกันได้ทางความคิด และทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนอยู่ร่วมในเหตุการณ์ด้วย

การเล่าเรื่องโดยใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ โดยเฉพาะการให้สัตว์
เป็นผู้เล่าเรื่องตัวเองนั้น ทำให้ผู้อ่านได้ล่วงรู้ถึง ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และความ
ต้องการของสัตว์ได้เป็นอย่างดี เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิด
กับสัตว์มากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความรู้สึกเมตตา เห็นอกเห็นใจ สัตว์ อันเป็นวัตถุประสงค์
หนึ่ง ในแนวคิดที่พระสารประเสริฐต้องการเสนอ

ในเรื่องการแทรกคำพูดของตัวละคร แทนการเล่าหรือบรรยายเพียง
อย่างเดียว นั้น เป็นวิธีที่พระสารประเสริฐใช้มาก คำพูด กับ บทบรรยาย จะแยก
ออกจากกันด้วยเครื่องหมายคำพูด มีภาษา และน้ำเสียงของตัวละครต่าง ๆ กัน
เรื่องจึงน่าสนใจและมีชีวิตชีวามากขึ้น

การลำดับเรื่อง หมายถึง การเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง ใน
วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ พบว่า ทุกเรื่องมีการลำดับเรียบเรียง
เรื่องตามเวลาและเหตุการณ์ จากเหตุไปหาผล กล่าวคือ มีการเปิดเรื่อง
กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของปัญหา แล้วดำเนินเรื่อง เรียงเรื่องและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ต่อมา ๆ ไปตามลำดับเวลา ไม่มีการเล่าย้อนไปย้อนมา มีเพียงเรื่องกะลาสิลินห์บัด
ซึ่งเป็นนิทานซ้อนนิทานเท่านั้น ที่มีการกล่าวถึงสิลินห์บัดในปัจจุบันที่ร่ำรวย แล้วให้
สิลินห์บัดย้อนไปเล่าเรื่องของตนเองในอดีตว่าทำอะไรจึงร่ำรวย เมื่อเล่าเรื่อง
ในอดีตจบแล้วก็กลับมาที่ปัจจุบันอีก แต่การเล่าเรื่องในอดีตนั้นก็เป็นการเล่าเรื่อง
เรียงลำดับตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นกัน

การเล่าเรื่องเรียงไปตามลำดับเวลา เรียงไปตามเหตุการณ์นี้ ทำให้
เรื่องเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นกลวิธีที่เหมาะสมกับงานเขียนสำหรับเด็ก

4.2 กลวิธีในการดำเนินเรื่อง

กลวิธีในการดำเนินเรื่อง มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ การเปิด

เรื่อง การสร้างปมปัญหา การปิดเรื่อง

4.2.1 การเปิดเรื่อง

เป็นวิธีการที่ผู้ประพันธ์ใช้ในตอนเริ่มเรื่อง "เป็นจุดดึงดูดความสนใจผู้อ่านจุดแรก ถ้าตอนเริ่มเรื่องไม่น่าสนใจ ก็อาจทำให้ผู้อ่านไม่นึกใคร่อ่านต่อ" (สุตารัตน์ เสรีวัฒน์, 2520 : 16)

การเปิดเรื่อง ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มีดังนี้

4.2.1.1 เปิดเรื่องด้วยเหตุ

4.2.1.2 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายรายละเอียดของตัวละคร

4.2.1.3 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก

4.2.1.4 เปิดเรื่องแบบมีเรื่องนำ

4.2.1.1 เปิดเรื่องด้วยเหตุ

เหตุในที่นี้ หมายถึง จุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้เกิดปมปัญหา ทำให้เกิดเรื่องราว เกิดผลต่าง ๆ การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้แบ่งเป็นหลายวิธีด้วยกัน ได้แก่ เหตุที่เกิดจากลักษณะนิสัยของตัวละคร เหตุที่เกิดจากการกระทำของตัวละคร เหตุที่เกิดจากเงื่อนไขของเรื่อง

4.2.1.1.1 เหตุที่เกิดจากลักษณะนิสัยของตัวละคร

เป็นการเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหา การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้จะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงตัวละคร โดยจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิก และสภาพของตัวละครไม่มากนัก แต่จะมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับอุปนิสัยของตัวละคร ซึ่งอุปนิสัยดังกล่าวนี้ จะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดเรื่องราว เกิดปมปัญหาต่าง ๆ

วรรณกรรมนิทานที่ใช้การเปิดเรื่องวิธีนี้ได้แก่ "หมาชั้นสวรรค์" "เด็กรู้ทุกอย่าง" "ฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชาธิราช" "กระสอบเหรียญทอง" ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยเหตุ ที่เกิดจากลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่น

เด็กชาย กระสา ระวังไพร เป็นเด็กใจจัด
 กระสามีรถ แต่ไม่อยากให้ใครขี่
 มีปืน แต่ไม่อยากให้ใครยิง
 มีว่าว แต่ไม่อยากให้ใครชัก
 มีชิงช้า แต่ไม่อยากให้ใครนั่ง
 กระสา เป็นเด็กใจจัด ใจจัดมากทีเดียว

(เด็กใจจัด หน้า 80)

นายหัลสัน กับเมียชื่อฟาติมา อยู่ด้วยกันในกรุงแบกแดด มีนิสัยเห็น
 แก่การสะสมทรัพย์ยิ่งกว่าชีวิต นายหัลสันนั้น แม้เป็นมหาเศรษฐีของ
 กาหลิบได้เงินเดือนมาก ก็ยังเบียดกรอใช้อย่างคนผิดเคืองเต็มประดา

(กระสอบเหรียญทอง หน้า 64)

หมาตัวหนึ่ง ตีเหลือเกิน ชื่ออะไรจำไม่ได้ แต่เป็นหมาเลิศ ใคร ๆ
 ก็อยากได้ไว้เป็นเพื่อน หมานั้นเผชิญสภปรกน่าเกลียดมาก ไม่มีเวลา
 อาบน้ำเสียเลย แต่เป็นความผิดของนายผู้เป็นเด็กร้ายที่กระทำต่อมัน
 อย่างทารุณ

(หมาขึ้นสวรรค์ หน้า 32)

ว่า ในเรื่อง"ฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชาธิราช" ผู้ประพันธ์ได้เปิดเรื่อง

นานมาแล้ว พระราชาธิราชองค์หนึ่งโปรดเสื้อผ้าชุดใหม่ ๆ
 มาก ยอมใช้จ่ายทรัพย์จัดซื้อ จะสิ้นเปลืองเท่าไรไม่ว่า

(หน้า 1)

ด้วยอุปนิสัยของพระราชาที่โปรดเสื้อผ้าชุดใหม่ ๆ มาก ไม่ใส่ใจใน
 กิจการบ้านเมือง ทำให้นักเลง 2 คน ใช้จุดนี้หลอกลวงพระราชา โดยบอก
 ว่าตนสามารถทอผ้าวิเศษที่งามที่สุดได้ ผ้านี้ถ้าใครที่ไม่สมควรแก่ตำแหน่ง หรือ
 เป็นคนโง่ จะมองไม่เห็นผ้า พระราชาหลงเชื่อทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ตาม

มามากมาย

หรือ ในเรื่อง "เด็กรู้ทุกอย่าง" ผู้ประพันธ์เปิดเรื่องว่า มีเด็กเล็กคนหนึ่งชื่อ อาคม รื้ออะไรเสียหายหมดทุกสิ่ง คือ คิดเอาว่า ตนรื้ออะไรหมดทุกอย่าง อายุเพียงห้าขวบ แต่เข้าใจว่า ตนรื้ออะไรมากกว่าใคร ๆ หมด

(หน้า 116)

ด้วยความคิดที่ว่า ตนรื้ออะไรหมดทุกอย่าง ทำให้เกิดปัญหา คือ การถกเถียงกับเด็กหญิงบานชื่นซึ่งมีอายุแก่กว่าอาคม อาคมคือยืนยันว่าความคิดของตนถูก ทั้ง ๆ ที่จริงแล้วเป็นความคิดที่ผิด

เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะนิสัยของตัวละครที่นำมากล่าวถึงนี้ มักเป็นนิสัยที่ไม่ดี ไม่ว่าจะเป็น ความตระหนี่ถี่เหนียว, ความฟุ่มเฟือย, ความหลงผิดคิดว่าตนรู้ทุกอย่าง มีเพียงเรื่อง หม่าขึ้นสวรรค์เท่านั้นที่กล่าวถึง หม่า เป็นหมาที่ตีแต่ก็มีการกล่าวถึงนิสัยที่ไม่ดีของผู้ที่เป็นนายว่า เป็นเด็กร้าย กระทำต่อหมาอย่างทารุณ

4.2.1.1.2 เหตุที่เกิดจากการกระทำของตัวละคร การกระทำเหล่านี้มีทั้งการกระทำที่เกิดจากอุปนิสัยของตัวละคร หรือเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การกระทำเหล่านี้ทำให้เกิดผลบางประการ

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ จะไม่ได้ระบุอุปนิสัยของตัวละครออกมาอย่างชัดเจนแต่จะเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงตัวละคร และการกระทำของตัวละครทันที ซึ่งบางครั้งการกระทำของตัวละครอาจก่อให้เกิดเงื่อนไข ตัวอย่างเช่น

เรื่อง "จิ้งจอกกับม้า" ชาวนาผู้หนึ่งไล่ม้าออกจากโรงนา เพราะเห็นว่าม้าแก่แล้วใช้ทำประโยชน์ไม่ได้ แต่จะยอมรับเลี้ยงม้าอีก ถ้าม้าแสดงให้เห็นว่ามีกำลัง แข็งแรงมากกว่าสิงโต ม้าเข้าไปในป่าพบสุนัขจิ้งจอก สุนัขออกอุบายหลอกสิงโต จนดูเหมือนว่าม้ามีกำลังมากกว่าสิงโต ชาวนาจึงรับเลี้ยงม้าตามเดิม

ท่านผู้ประพันธ์ได้เปิดเรื่องไว้ ดังนี้

ชายชาวนามีม้าใช้งานได้ดีมาก แต่ถึงคราวที่เป็นม้าแก่ไม่เหมาะกับงานแล้ว ก็คิดเลิกใช้ พุดว่า "ข้าไม่ต้องการใช้เจ้าอีกแล้ว จะให้ออกไปหากินเองต่อเมื่อมีกำลัง แข็งแรงกว่าสิงโต จึงจะรับมาเลี้ยงอีก" แล้วก็เปิดประตูโรง ปล่อยม้าไป

(หน้า 40)

ในเรื่อง ทายาท และพินัยกรรม เศรษฐีวัยทำพินัยกรรมไว้ก่อนตาย ยกมรดกทั้งหมดให้กับทาสคนหนึ่ง แต่มีข้อแม้ว่า ทาสจะต้องอนุญาตให้ลูกชายเจ้าของพินัยกรรม เลือกรเอาสิ่งหนึ่งในมรดกได้ ลูกชายซึ่งอยู่ต่างเมืองไม่เข้าใจเจตนาของพ่อ จึงไปปรึกษาทนาย ทนายความชมเชยความฉลาดและรอบคอบของเศรษฐีและแนะนำให้ชายหนุ่มเลือกทาสที่ได้รับมรดกนั้นมาเป็นสมบัติ มรดกทั้งหลายก็จะกลับมาเป็นของลูกชายเศรษฐี

เรื่องนี้มีการเปิดเรื่อง โดยกล่าวถึง การกระทำของเศรษฐีวัยดังนี้ เศรษฐีวัยผู้หนึ่ง เมื่อตายแล้ว มีผู้ทราบทางพินัยกรรมว่า ได้ยกทรัพย์สินสมบัติทั้งสิ้นให้ทาสคนหนึ่ง มีเงื่อนไขข้อเดียวว่า ทาสนั้นจะต้องอนุญาตลูกชายเจ้าของมรดกผู้หนึ่งที่อยู่บ้านเมืองไกล ให้เลือกเอาสิ่งหนึ่งในมรดกนั้น

(หน้า 15)

นอกจาก 2 เรื่องที่กล่าวมาแล้วนี้ เรื่องที่เปิดเรื่องด้วยการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดเรื่องราวยังปรากฏในเรื่อง "หยัดฝนทั้งสาม" "กะลาสีลึนที่ปัด" "มหากษัตริย์กับมะเต๋อ" "เลี้ยงในภักตาคาร" "เรื่องพิลึกกึกกือ" "นางไม้พวงไก่อกับพวกฉลาด" "ต้นเหตุของมะม่วงทะวาย" "เรื่องนับหมู" "เหตุที่เสอเวียจน" "เพื่อนตัวจริงกับเพื่อนคิดนึก" "ความเจ็บใจของนางพราย" "เมื่อกระสา ระวังไพรไม่กินข้าว" "เจ้าชายกบ"

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ทำให้เรื่องกระชับ ดำเนินเรื่องไปได้อย่างรวดเร็ว

4.2.1.1.3 เหตุที่เป็นเงื่อนไขของเรื่อง

เป็นการเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงตัวละคร และกล่าวว่ามีเหตุการณ์ประหลาดบางอย่างเกิดขึ้น โดยที่ตัวละครไม่รู้ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และตัวละครจะพยายามแก้ไข หาสาเหตุที่ทำให้เกิดเรื่องนั้น ๆ

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ มี 3 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่ง ท้าวพญาอวายุ ให้ตามตัวผู้วิเศษมาหา บอกว่า "ประมงของฉัน ตกเบ็ดในทะเลแห่งหนึ่ง สายเบ็ดขาดเสมอ พวกประมงไม่รู้ลึกลับว่าปลากินเบ็ดเลย แต่ครั้นยกคันขึ้นมา สายก็ขาดเสีย"

(เหตุที่พระจันทร์ไปอวายุ หน้า 75)

ท้าวพญาองค์หนึ่ง มีจิตาทรงโถมงามสิบสองคน พระจิตานั้นนอนเตียงสิบสองที่ รวมอยู่ในห้องเดียว เมื่อเข้านอนแล้ว เจ้าหน้าที่ปิดประตูห้องไว้กุญแจ แต่ตอนเช้าทุกวัน ปรากฏว่ารองเท้ายับเยินทั้งสิบสองคู่ คล้ายกับไปเดินร่ำมาตลอดคืน ไม่มีใครทราบเหตุการณ์นั้นได้

(พระจิตานักเดินร่ำทั้ง 12 หน้า 34)

เด็กนักเรียนหญิงรุ่นคนหนึ่ง เลี้ยงลิงตัวเชื่องไว้เล่น ลิงตัวนั้นชื่อ จุ่น หลอดตายของเด็กหญิงกับสิ่งอื่น ๆ มักหายไปจากหีบเครื่องเย็บปักบ่อย ๆ

(ลิงมีความคิด (หน้า 81)

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ นับว่าเป็นวิธีการเปิดเรื่องที่น่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตามเรื่องด้วยความอยากรู้อยากเห็น อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้น

การเปิดเรื่องด้วย "เหตุ" ทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นการเปิดเรื่องที่มุ่งเข้าหาปมปัญหาของเรื่องทันที ด้วยวิธีการนี้ ทำให้เรื่องกระชับ ไม่ยืดเยื้อ ดึงความสนใจของผู้อ่านได้ทันที

- 4.2.1.2 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายรายละเอียดของตัวละคร
การเปิดเรื่องด้วยวิธีการนี้ เป็นการเปิดเรื่องโดย

การให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นรายละเอียดในด้านรูปลักษณ์ อุปนิสัย สถานภาพ พฤติกรรมของตัวละคร อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ หลายอย่าง ร่วมกัน

การเปิดเรื่องวิธีนี้ จะต่างกับการเปิดเรื่องด้วยเหตุตรงที่ รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร รายละเอียดเหล่านี้ ไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับปมปัญหาที่เกิดขึ้น

เรื่องที่มีการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ได้แก่ สวาย, เรื่องนำสลดของเพื่อนแท้, เพื่อนกับน้ำท่วม, อาหารกลางวันของวิฟาร์, ปุด, ช้าง, เม่น, เพื่อนในอ่างแก้ว, นกแก้วของฉัน, ยอนเล็กกับยอนใหญ่, รับบิตวางขาย, กระรอกเหลือง ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ เช่น

สวาย เป็นลูกปลาน้ำจืดเกลี้ยงเงลาไม่มีเกล็ด เวลานั้นอยู่ในบ่อโรงเรียน สวายสามารถว่ายน้ำไปไหน ๆ ได้ หรือ ลอยตัวอยู่ก็ได้ หรือสลัดหางก็ได้

(หน้า 125)

มีชายสองคนอยู่ในเมืองเดียวกัน มีชื่ออย่างเดียวกัน เรียกว่า นายยอน แต่คนหนึ่งมีม้าสี่ตัว อีกคนหนึ่งมีตัวเดียว เพื่อเรียกให้รู้ต่างกัน ชาวบ้านเรียกเจ้าของม้าสี่ตัวว่ายอนใหญ่ ส่วนเจ้าของม้าตัวเดียว เรียกว่า ยอนเล็ก

(หน้า 58)

ในอเมริกาเหนือ ไกลออกไปเป็นชายป่า ชายคนหนึ่งชื่อรับบิต อยู่ในกระโจมอันสง่า รับบิตอยู่กับย่า เป็นผู้มึนลักษณะกล้าหาญอย่างอินเดียแดง สวมเกือกปัก มีขนนกอินทรีประดับหัว สุกปลั่ง พายเรือขุด มีการล่าสัตว์เป็นอาชีพ

(หน้า 26)

เมื่อฉันยังเป็นลูกกระรอกเล็ก ๆ อยู่บนต้นมะพร้าวแก่ ฉันได้ยิน
พ่อกระรอกพูดในตอนเช้าวันหนึ่งว่า "แม่กระรอก ถึงเวลาที่เราควร
ตั้งชื่อลูกเล็กของเราแล้ว มันเติบโตขึ้นทุกวัน" ฉันได้ยินแม่กระรอก
ตอบว่า "เราจะให้ชื่อว่า พู่ทอง คุณซี ท่านเคยเห็นอะไรบ้างที่จะเป็นพุ่ม
พุ่มมากกว่าขนหางลูก" ถึงพ่อกระรอกจะท้วงว่า อาจเป็นชื่อที่ทำให้ฉัน
ซีโง่มาก แต่นั่นก็คงมีชื่อที่พ่อแม่เรียกว่า พู่ทอง

(หน้า 118)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครนี้ มักใช้กับ
เรื่องประเภทสัตว์ ส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายให้เห็นถึงความน่ารัก อุปนิสัย
และธรรมชาติของสัตว์ชนิดนั้น ๆ ทำให้เด็ก ๆ รู้จักและเข้าใจถึงธรรมชาติของ
สัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น ปลา, หมา, แมว, ช้าง, เม่น, นก,
กระรอก

4.2.1.3 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และพฤติกรรม
ของตัวละคร ฉาก หมายถึง สถานที่ และเวลา ที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น การ
เปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ จะเริ่มเรื่อง ด้วยการกล่าวถึงฉาก หลังจากนั้นก็จะกล่าว
ถึงพฤติกรรมของตัวละครควบคู่กันไป

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ พบเพียง 2 เรื่อง คือ ชื่อตั้ง และในถ้าจิ้ง
จอก

บ้านหนึ่ง มีหน้าต่างใหญ่แต่ดสองเจ้า ทุกเวลาเช้า มีชายคนหนึ่ง
ขึ้นไปนั่งมองดูอะไร ๆ ทางหน้าต่างใหญ่แค่นั้น ทุกเวลาเช้า ชาย
คนนั้นเห็น เด็กสองคนเดินไปโรงเรียน เด็กสองคนนั้นได้หัวเราะและ
ยกมือไปทางชายคนนั้น ชายคนนั้นใช้ชื่อตั้งเรียกเด็กทั้งสอง คือคนหนึ่งว่า
ปิง อีกคนหนึ่งว่า ปอง แต่เด็กทั้งสองไม่รู้ตัว มีแต่เมียชายคนนั้นเท่านั้น
ที่ทราบ

(ชื่อตั้ง หน้า 101)

แสงชมพูขมัวจวนค่ำ ล่องไปปากโพรงแคบ ๆ ที่จะเข้าถ้ำหินของจิ้ง
จอก มีเสียงครวญและเห่ากระโชก ๆ ดังเข้ามา จิ้งจอกน้อย ๆ ทั้งสี่
ผงกหัวขึ้นฟังตั้งหูฟัง

(ในถ้ำจิ้งจอก หน้า 88)

4.2.1.4 เปิดเรื่องแบบมีเรื่องนำ

การเปิดเรื่องวิธีนี้ คือ การเปิดเรื่องโดยมีเรื่องนำ
มาก่อน แล้วจึงเริ่มเล่านิทาน การเปิดเรื่องแบบมีเรื่องนำนี้มี 4 วิธี คือ

4.2.1.4.1 เรื่องนำแบบเรื่องซ้อนเรื่อง

4.2.1.4.2 เรื่องนำที่เป็น ความน่า

4.2.1.4.3 เรื่องนำที่มีการอธิบายทำความเข้าใจ

กับผู้อ่าน

4.2.1.4.4 เรื่องนำที่มีรูปแบบคำประพันธ์

4.2.1.4.1 เรื่องนำแบบเรื่องซ้อนเรื่อง

การเปิดเรื่องจะมีการสร้างเรื่องหลัก

มีตัวละครทำพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการอ่านหนังสือ การขอให้
ครูเล่าเรื่องให้ฟัง แล้วจึงเริ่มเรื่องซ้อนโดยกล่าวว่า เป็นเรื่องที่เด็กอ่าน หรือ
เป็นเรื่องที่ครูเล่า

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ได้แก่ เรื่อง

"ลู" เด็กชายสุขขอให้ครูเล่าเรื่อง ครูเล่าเรื่อง "เรื่องฝาแฝด" ให้ฟัง

"เรื่องของพนิต" พนิตอ่านหนังสือเรื่อง "จักรยานเขียว"

"หนังสือบนชั้น" พนิดา กับ พนิต อ่านหนังสือเรื่อง "เกือกแดงคู่เล็ก"

"สนุกในสนามเล่น" ทมชอยเล่นในสนามที่โรงเรียน การเล่นของทมมีดังนี้

"ทมกับชิงช้า", "ทมกับเครื่องห้อยโหน", "ทมกับบอล"

"ทมกับกระดานหก"

ตัวอย่างการเปิดเรื่องโดยใช้เรื่องนำแบบเรื่องซ้อนเรื่องนี้ เช่น

เด็กชายสุ นักเรียนในชั้น ถามครูสาวโมรีว่า "คุณครูจะโปรดเล่าเรื่องให้ผมฟังหรือครับ" น.ส.โมรี ว่า "จะ ฉันชอบเล่าเรื่องต่าง ๆ" ต่อไปนี้เป็นเรื่องที่นางสาวโมรีเล่า

(สุ หน้า 95)

สนามเล่นที่โรงเรียนของถม เป็นที่เหมาะแก่เวลาสบายใจ มีที่ว่างใหญ่ สำหรับวิ่งแข่ง และเล่นการเล่นกลางแจ้งต่าง ๆ มีเครื่องเล่นมากมายหลายอย่าง ต่อไปนี้ มีหลายเรื่อง แสดงว่า ถมมีเวลาสบายใจมาก

(สนุกในสนามเล่น หน้า 133)

4.2.1.4.2 เรื่องนำที่เป็นความนำ

การเปิดเรื่องประเภทนี้ คือ การขึ้นต้นเรื่องด้วยความนำ เสนอความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วจึงยกนิทานเป็นตัวอย่างประกอบ นิทานที่เปิดเรื่องด้วยความนำ ได้แก่

เรื่อง สร้างตน มีเรื่อง "เจ้าของจักรยาน" เป็นตัวอย่างประกอบ

เรื่อง เชื้อ มีเรื่อง "คนโลกหน้า" เป็นตัวอย่างประกอบ

ตัวอย่างจากเรื่อง เชื้อ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความน่า

เราคงได้ยินผู้ใหญ่เคยเตือนเสมอ ๆ ว่า หมั่นเรียนหนังสือเข้าเถิด
 โต้ขึ้นจะได้ดี เราไม่รู้ว่าจะได้ดีอย่างไร แต่ได้เห็นพี่ชายของเราบ้าง
 พี่หญิงของเพื่อนบ้าง เรียนหนังสือจนสอบไล่ได้จบชั้นมหาวิทยาลัย ได้
 เข้าทำงานมีเงินเดือนมาก ๆ ฉะนั้น ถึงเราจะยังไม่โต ยังไม่ได้ดี เรา
 ก็เชื่อว่าถ้าหมั่นเรียน โต้ขึ้นจะได้ดีเหมือนพี่ชายของเรา หรือ เหมือนพี่
 หญิงของเพื่อน เป็นจริงอย่างผู้ใหญ่ว่า นี้ เป็นความเชื่อตามหลักตัวอย่าง
 .....
 .....
 .....
 ..... ความเชื่อง่ายไปไม่ว่าอะไร ๆ นี้ เป็น
 ความเชื่อมงาย ในที่สุดจะได้ผลอย่างเรื่องของ

คนโลกหน้า

หญิงตุรกีผู้หนึ่งนั่งอยู่บนฝั่งน้ำ ขณะที่ผิวอาบน้ำมาอยู่ที่ตีนท่า...
 (เชื้อ หน้า 172)

การสร้างเรื่องแบบนี้ ทั้งบทความ และนิทาน จะช่วยเอื้อประโยชน์
 ให้กันและกัน กล่าวคือ บทความ จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นเรื่องของ
 นิทานได้ง่าย และในขณะเดียวกัน นิทานก็จะช่วยขยายบทความทำให้
 ผู้อ่านเห็นจริง คล้อยตาม กับ บทความมากยิ่งขึ้น

4.2.1.4.3 เรื่องนำที่มีการอธิบายทำความเข้าใจ

ใจกับผู้อ่าน

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ จะเริ่มต้น
 เรื่องด้วยการอธิบายให้ผู้อ่านทราบถึงเงื่อนไขบางประการในเรื่องนั้น คำอธิบาย
 กับนิทานจะรวมอยู่ในเรื่องด้วยกันอย่างกลมกลืน ไม่แยกเป็น 2 ส่วน เหมือนเรื่องนำที่เป็น

ความนำ

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ พบ 2 เรื่อง คือ "กระเช้าสีดา" และ "ภาพลึกลับ" ในเรื่อง

ในเรื่อง "กระเช้าสีดา" ผู้ประพันธ์ เปิดเรื่องด้วยการบรรยายให้ผู้อ่านรู้จักพรายไม้ กับ พรายน้ำ ซึ่งเป็นภูตว่าถ้าผู้ใดทำดี จึงจะมาปรากฏตัวให้เห็น หลังจากอธิบายให้ผู้อ่านรู้จัก พรายไม้ กับ พรายน้ำ และเงื่อนไขที่จะเห็นพรายไม้ได้ก็เริ่มเข้าเนื้อเรื่อง กล่าวถึง ต.ญ. ชันทอง ได้ยินเรื่องพรายไม้ ก็อยากจะได้ วันหนึ่งชันทองไปพบกระเช้าเล็ก ๆ กำลังอยู่ เห็นกระเช้าลอยไปรวมกองอยู่ที่หนึ่ง ชันทอง ช่วยเก็บไปวางกองให้ พรายน้ำเห็นชันทองเป็นเด็กมีน้ำใจ จึงปรากฏกายให้เห็น และให้กระเช้านั้นแก่ชันทอง เรื่อง กระเช้าสีดา ผู้ประพันธ์ได้เริ่มเรื่องดังนี้

พรายไม้ กับ พรายน้ำ เป็นภูตจำพวกหนึ่ง ภูตนั้น คือ อมนุษย์มิใช่คนหรือสัตว์ ไม่มีใครเห็นตัว แต่อาจสำแดงให้เราเห็นตัวเป็นรูปคนได้ ภูตที่เป็นพรายไม้หรือพรายน้ำ กล่าวกันว่า มีตัวเล็กจิ๋ว สวยงาม สามารถสำแดงตัวเป็นรูปคนหรือรูปอะไรก็ได้ต่าง ๆ ทั้งให้ดีหรือให้ร้ายแก่มนุษย์ได้ด้วยมีนิสัยชอบเล่นสนุก ประชุมร้องรำทำเพลงกัน พรายไม้เป็นเพศชาย อยู่ตามต้นไม้ในป่า พรายน้ำเป็นเพศหญิง และเป็นชาน้ำ ทั้งพรายไม้และพรายน้ำชอบคนดี ถ้าใครทำดี เป็นต้นว่า มีใจเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นไม่เห็นแก่ตัวก็มาปรากฏให้เห็นรูปอันน่ารัก สนทนาปราศรัยเป็นที่สนิทสนม วันหนึ่ง หนูน้อย ชันทอง นกกุล นึกว่าพวกพรายไม้จะพากันมาเล่น...

(กระเช้าสีดา หน้า 100)

เรื่อง ภาพลึกลับ ผู้ประพันธ์ได้เปิดเรื่องอธิบายให้รู้ว่า เรื่องนี้เกิดในตำบลเล็ก ๆ ในญี่ปุ่น มีกระจกส่องหน้าอันหนึ่งซึ่งไม่มีใครเคยรู้จัก

ผู้ประพันธ์เปิดเรื่องว่า

ในตำบลบ้านเล็ก ๆ เมืองญี่ปุ่น เรียกว่า ตำบล ยกโกจิ มีกระจกส่องหน้าอันหนึ่ง ไม่เคยมีใครรู้จัก และ หญิงชาวญี่ปุ่นไม่เคยทราบว่าหน้าตาตนเหมือนอะไร นอกจากจะได้ทราบตามคำบอกเล่าของผัว

เรื่องเดิมว่า ชายญี่ปุ่นคนหนึ่ง เผอิญเก็บกระจกมือไม้ข้างถนน เป็นกระจกเล็ก ๆ สำหรับพกกระเป๋า

(ภาพลึกลับ หน้า 27)

การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และ พฤติกรรมของตัวละครที่จะกล่าวถึงต่อไปได้ง่ายยิ่งขึ้น

4.2.1.4.4 เรื่องนำที่มีรูปแบบคำประพันธ์

พย 1 เรื่อง คือ เรื่องของกลแก้ว

ผู้ประพันธ์เริ่มเรื่อง ดังนี้

บ๊อก บ๊อก บ๊อก
 เจ้าเป็นหมาใคร
 จึงได้ร้อง บ๊อก บ๊อก
 บ๊อก บ๊อก บ๊อก
 นายของฉันนี่
 ชื่อพลี บ๊อก บ๊อก
 บ๊อก บ๊อก บ๊อก
 เจ้าชื่ออะไร
 ร้องเสียงใส บ๊อก บ๊อก

บ๊อก บ๊อก บ๊อก
 ชื่อของฉันหนา
 ว่ากลแก้ว บ๊อก บ๊อก

(เรื่องของกลแก้ว หน้า 131)

ผู้เขียนกำหนดให้แต่ละบท มี 3 วรรค วรรคแรก มี 3 คำ วรรคที่ 2 มี 4 คำ วรรคที่ 3 มี 5 คำ คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำที่ 1,2

หรือ 3 ของวรรคที่ 3 การเริ่มเรื่องด้วยวิธีนี้ทำให้เรื่องคุุเด่น และน่าสนใจ
อีกทั้งเพื่อความยังเป็นการเกริ่นนำ ให้ผู้อ่านรู้จักกลแก้วได้เป็นอย่างดี

4.2.2 การสร้างปมปัญหาและการคลี่คลายปมปัญหา

4.2.2.1 การสร้างปมปัญหา

ปมปัญหา เป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนินเรื่อง
ปมปัญหานี้จะเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดความยุ่งยาก เกิด
อุปสรรคที่ตัวละครต้องพยายามแก้ไข

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ ปมปัญหา
ที่เกิดขึ้นนี้ มีวิธีการสร้างหลายวิธี วิธีที่พบมาก ได้แก่

4.2.2.1.1 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่าง
มนุษย์

4.2.2.1.2 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่าง
ตัวละครที่เป็นมนุษย์กับตัวละครที่เป็นสัตว์

4.2.2.1.3 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่าง
มนุษย์กับอมมนุษย์

4.2.2.1.1 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่าง
ตัวละครที่เป็นมนุษย์

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
เป็นการขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ ความคิด ความต้องการ ความเชื่อ

ความขัดแย้งประเภทนี้ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ
ส่วนหนึ่งจะปรากฏในรูปของการหลอกลวง ผู้ฉลาดจะหลอกผู้ที่โง่กว่า หรือ ผู้ที่หลง
ผิด ดังปรากฏในเรื่อง "คนโลกหน้า" "ฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชาธิราช"

"กระสอบเหรียญทอง"

ในเรื่อง "คนโลกหน้า" หญิงตุรกี ถูกชายชาวเซอร์เวียหลอกว่า มาจากโลกหน้า หญิงตุรกีจึงฝากเงินไปให้ลูกชายที่ตายไป

สามีของหญิงตุรกี รู้ว่าภรรยาของตนถูกหลอก จึงออกติดตามถูกชายเซอร์เวีย ทำอุบายหลอก แทนที่จะได้เงินคืนกลับต้องเสียมาไปอีก

ในเรื่อง "ฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชธิดา"

พระราชธิดา อมาตย์ ราชบริพาร มหาตเล็ก ประชาชน ถูกนักเลง 2 คน หลอก ให้พูดปด ว่า ผ้าสวยงาม ฉลององค์ของพระราชธิดา สวยงาม ทั้ง ๆ ที่ไม่มีผ้า ไม่มีฉลององค์ ทุกคนถูกหลอกให้พูดปด เพราะแต่ละคนกลัวคนอื่นจะกล่าวหาว่าตนใจ ไม่เหมาะกับตำแหน่งหน้าที่ถ้าตนบอกไปว่า มองไม่เห็นผ้า

ในเรื่อง "กระสอบเหรียญทอง"

หัลสันกับฟาติมา หลอกหลวงชาวร้าน ญาติพี่น้องว่า หัลสันถูกกาหลิบจำคุก ชาวร้าน ญาติพี่น้องสงสารฟาติมา จึงให้ข้าวปลาอาหาร

นอกจากความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาในรูปของการหลอกหลวง ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ยังมีความขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์ ความคิด ความต้องการ การกระทำ เช่น

เรื่อง "ภาพลึกลับ" ปมปัญหาเป็นความขัดแย้งของสามี ภรรยา ที่ต่างฝ่ายต่างยืนกรานในความคิดของตน ไม่ฟังเหตุผลของอีกฝ่าย จึงเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน

เรื่อง "ยอนเล็กกับยอนใหญ่" ปมปัญหาจุดแรกเป็นความขัดแย้งระหว่างยอนเล็กกับยอนใหญ่ ในเรื่องของการกระทำ ฝ่ายหนึ่งห้ามไม่ให้ฝ่ายหนึ่งกระทำบางสิ่งแต่อีกฝ่ายไม่เชื่อ ปมปัญหาอีกจุดหนึ่ง เป็นเรื่องยอนเล็กหลอกหลวงกลักรว่าตนมีพราย

เรื่อง "พิลึกกึกกือ" ปมปัญหาเกิดจากการขัดแย้งกันระหว่าง เด็กหนุ่มกับเจ้าของโรงสี ฝ่ายหนึ่งต้องการรักษาผลประโยชน์ของตน อีกฝ่ายหนึ่งอยากได้ผลประโยชน์

เรื่อง "ผมทองท้าวมหายักษ์" ปมปัญหาเกิดจากความขัดแย้ง ระหว่างท้าวมพญา กับเด็กชาย ท้าวมพญา พยายามหาทางกำจัดเด็กชายทุกวิถีทาง เพราะมี

ผู้ทำนายว่าเด็กชายเมื่ออายุ 14 ปี จะได้แต่งงานกับลูกสาวท้าวพญา

เรื่องเมื่อกระลา ระวังไพร่ไม่กินข้าว เป็นความขัดแย้งระหว่างเด็กชายกระลา กับมารดา ในเรื่องความต้องการ กระลาไม่ยอมกินข้าวเพราะไม่ชอบกับข้าว แต่มารดาไม่ยอม ถ้ากระลาไม่กินของที่จัดไว้ให้ ก็ไม่มีอย่างอื่นเปลี่ยนให้

ปมปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ ที่ปรากฏในนิทานนั้น เป็นความขัดแย้งที่พบได้ในชีวิตจริง เพราะความขัดแย้งเหล่านี้ เกิดจากความต้องการอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ โดยทั่วไป นิทานเหล่านี้ จึงนับได้ว่า ช่วยจำลองภาพ ให้ผู้อ่านรู้จักมนุษย์

4.2.2.1.2 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้ง

ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นคนกับตัวละครที่เป็นสัตว์ ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐนี้ เป็นความขัดแย้งในด้านความคิดที่ต่างกันระหว่างมนุษย์ และสัตว์ ความคิดนี้ก่อให้เกิดการกระทำบางประการ

ในเรื่อง "กระต่ายยิงคน" คนเห็นว่าเกมการล่ากระต่ายเป็นสิ่งที่สนุกสนาน จึงได้ไล่ล่ากระต่าย ในขณะที่กระต่ายไม่คิดเลยว่าการไล่ล่านี้เป็นสิ่งที่สนุกสนาน กระต่ายจึงพยายามดิ้นรนเอาตัวรอด

ในเรื่อง "กระรอกเหลือง" คนเลี้ยงกระรอกไว้ในกรง ให้อาหารอย่างดี คิดว่ากระรอกที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างนี้จะมีความสุข ในขณะที่กระรอก ไม่มีความสุขเท่าที่ควร เพราะไม่ชอบการกักขัง ต้องการอิสรภาพ

ในเรื่อง "หมาชั้นสวรรค์" หมาพยายามทำความดี จงรักภักดี ต่อเจ้านาย แต่เจ้าของหมาเห็นหมาเป็นแค่หมา เจ้านายไม่เคยเห็นความดี ความซื่อสัตย์ กลั่นแกล้งทำร้ายหมาเสมอ

นอกจากเรื่องทีกล่าวมาแล้วนี้ ปมเรื่องที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นสัตว์กับมนุษย์นี้ ยังปรากฏในเรื่อง "สวาย" "สามหมี" "กระรอกเหลือง" "อาหารกลางวันของวินาร์" "ขโมยเปรี้ยว" "ลิงมีความคิด"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวละครที่เป็นสัตว์เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ที่มี

กิริยาอาการเป็นสัตว์จริง ๆ ไม่ใช่สัตว์ที่สามารถพูดจาได้อย่างมนุษย์ ยกเว้น เรื่องเดียว คือ เรื่องสามหมี ที่หมีสามตัว มีกิริยาอาการอย่างมนุษย์ ติดต่อกับมนุษย์ได้

ตัวละครที่เป็นสัตว์เหล่านี้มักจะเป็นผู้ถูกกระทำโดยมนุษย์แทบทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องอาหารกลางวันของวิฟาร์ และ ชโมยเปรี้ยว การกระทำนั้น ได้แก่ การทำร้าย การกักขัง การเบียดเบียน แม้แต่เรื่องสามหมี ที่สัตว์มีกิริยา อาการพูดได้อย่างมนุษย์ หมีทั้งสามยังถูกเบียดเบียนจากเด็กหญิงประแจทอง

ไม่ปรากฏในเรื่องใดเลย ที่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นมนุษย์กับตัวละครที่เป็นสัตว์นั้น สัตว์จะเป็นผู้กระทำต่อมนุษย์ มีเพียงเรื่อง กระจ่าตายยิงคนเท่านั้น ที่กระจ่าทำร้ายมนุษย์ แต่ก็เป็นการทำร้ายโดยที่กระจ่าไม่ได้เจตนา และเป็นความประมาทของมนุษย์เองด้วย เด็กไล่ล่ากระจ่าจนกระจ่าจนมุมหลบอยู่ในซอกเชิงเขา เด็กจึงเอาปืนวางพาดไว้ แล้วเอาไม้แห่กระจ่า กระจ่าเจ็บจึงกระโดดออกมา เท้าของกระจ่าไปเหยียบเอาโกปิ่น ปืนจึงลั่นถูกเด็ก

การสร้าง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในลักษณะนี้ทำให้สัตว์ดูน่าสงสารน่าเห็นใจ จึงอาจทำให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะเด็กซึ่งเป็นวัยที่เรียนรู้ และมีจิตใจอ่อนไหวต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย เกิดความสงสาร และเมตตาสัตว์ ไม่คิดกักขังหรือทำร้ายสัตว์ดังตัวละครในเรื่อง

4.2.2.1.3 ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ กับ อมนุษย์

อมนุษย์ คือ ตัวละครที่ไม่มีใช้คน ไม่ใช่สัตว์ แต่เป็นปีศาจ ยักษ์ เทพ ฯลฯ ที่อำนาจโชค หรือ เคารพกรรมให้มนุษย์ได้

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอมนุษย์ ปรากฏในเรื่อง "รับบิตวางข้าย" "เจ้าชายกบ" "เหตุที่พระจันทร์ไปอวายเป็น" "เด็กสาวไม่เปียกฝน" "กะลาสีลินท์บัด" "ความเจ็บใจของนางพราย" "ผมทองท้าวมหายักษ์"

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ มีทั้งที่มนุษย์เป็นผู้กระทำ และเป็นผู้ถูกกระทำ เรื่องที่มนุษย์เป็นผู้ถูกกระทำ ได้แก่ เรื่อง

"รับบิตวางข้าย" รับบิตซึ่งเป็นอินเดียนแดง ได้วางข้ายดักจับพระ
อาทิตย์ โดยไม่ได้เจตนา ผลก็คือ รับบิตถูกพระอาทิตย์ ไข่มัจฉาตัวเกรียม ตาบอด
ไป 1 ข้าง

"เจ้าชายกบ" เจ้าชายเป็นเด็กชุกชน ฆ่ากบตาย ถูกเทวดารักษา สอน
ลาบให้เป็นกบ

"ความเจ็บใจของนางพราย" ชายแก่เลี้ยงแกะ รับปากจะแต่งงานกับ
นางพราย นางพรายจึงแสร้งมีตชายนแก่ให้เป็นชายหนุ่ม และเมื่อชายเลี้ยงแกะผิด
สัญญาแก่นางพราย ชายหนุ่มนั้นก็กลับกลายเป็นชายแก่อย่างเก่า

เรื่องที่มีมนุษย์เป็นผู้กระทำ ได้แก่ เรื่อง

"เด็กสาวไม่เปียกฝน" เจ้าหนุ่ม ฆ่า ปีศาจ หนีตายรู้ว่า เป็นปีศาจ
เพราะร่างไม่เปียกฝน

"เหตุที่พระจันทร์ไปอวาย" ท้าวพญาอวาย ล่อลวง นางทะเล ขึ้นมา
จากทะเลได้

"ผมทองท้าวมหายักษ์" เด็กหนุ่ม ถอนผมทอง 3 เส้นของ ท้าวมหายักษ์
มาได้ โดย "ย่า" ช่วยทำอุบายหลอกยักษ์

"กะลาสีสินห์ปัด" สินห์ปัด ฆ่า เจ้าแห่งทะเล ตายในขณะที่ไป เจ้า เม
เหล้าองุ่น

เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่มีมนุษย์ถูกกระทำโดยมนุษย์นั้น เป็นเพราะ
มนุษย์ได้กระทำความผิดบางประการ ไม่ว่าจะเป็น การฆ่าสัตว์ พดเท็จผิด
คำสัญญา คิดทำร้ายผู้อื่น ประมาท ตัวละครที่เป็นมนุษย์เหล่านี้จะถูกมนุษย์
ลงโทษ มนุษย์จึงเป็นเหมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผู้มีอำนาจ ที่คอยควบคุมดูแล
พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็อาจถูกกระทำ โดยมนุษย์ได้เช่นกัน ทั้ง ๆ ที่
เป็นผู้มีอำนาจ มีฤทธิ์เดช ถ้าไม่ระวัง ประมาท หรือลุ่มหลงก็อาจจะพ่าย
แพ้แก่มนุษย์ที่มีกำลังและอำนาจน้อยกว่าได้

ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นมนุษย์กับมนุษย์
นี้อาจนำไปเทียบเคียงกับพฤติกรรมของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ นิทาน

จึงอาจจะเป็นเครื่องช่วยเตือนใจให้ผู้อ่านระมัดระวังตน ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดี ได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการให้ความบันเทิงสนุกสนานแก่ผู้อ่าน

การสร้างปมปัญหา ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐมีหลายวิธี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแก่น หรือ แนวคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนอ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า นิทานของพระสารประเสริฐหลายเรื่องเป็นเรื่องที่ไม่มี่ปมปัญหา ไม่มีความขัดแย้ง แต่จะเป็นการเล่าเรื่องบรรยายเรื่องไปเรื่อย ๆ

เรื่องเหล่านี้มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร เล่าเรื่องเกี่ยวกับ นิสัย ลักษณะ ชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์เหล่านี้โดย

ใช้การบรรยายตั้งแต่ต้นจนจบ ให้ภาพสัตว์ที่น่ารักและมีชีวิตชีวา นิทานเหล่านี้ได้แก่ "นกแก้วของฉัน" "เพื่อนในอ่างแก้ว" "ในถ้ำจิ้งจอก" "เม่น" "ช้าง" "ปูด" "ตำรวจของเรา" "เรื่องของกลแก้ว" แต่ละเรื่องจะเล่าถึงธรรมชาติ รูปร่างลักษณะ และอุปนิสัยของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ รู้จักและรู้สึกคุ้นเคยกับสัตว์เหล่านี้มากขึ้น

นอกจากเรื่องเกี่ยวกับสัตว์แล้ว ยังมีนิทานเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่มีปมปัญหา ได้แก่เรื่อง "ฝาแฝด" "สนุกในสนามเล่น"

เรื่อง "ฝาแฝด" เป็นเรื่องของเด็กฝาแฝด ที่ได้ไปโรงเรียน เพราะมีความพร้อมสามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว ความพร้อมเหล่านี้ได้แก่ แต่งตัวและใส่รองเท้าได้เอง รู้จักระมัดระวังเวลาข้ามถนน, ช่วยทำงานในโรงเรียนได้

เรื่อง "สนุกในสนามเล่น" เป็นเรื่องของเด็กชายถมกับการเล่นสนุกในสนามเด็กเล่น เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจินตนาการของเด็ก ถมหาความสนุกและความเพลิดเพลินได้จากการสมมุติ เครื่องเล่นธรรมดา ๆ ให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เช่น สมมุติชิงช้าเป็นเรือเหาะ สมมุติกระดานหกให้เป็นม้า สมมุติตัวเองเป็นโคบาลเป็นคนดัดไฟ

เรื่องเหล่านี้แม้จะไม่มีปมปัญหา แต่ความน่าสนใจอยู่ที่เรื่องเหล่านี้เป็น เรื่องใกล้ตัวเด็ก เมื่อเด็กอ่านแล้วอาจนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับตัวละคร ใน เรื่อง "เด็กฝาแฝด" เด็กอาจตั้งคำถามกับตัวเองว่า ตนมีความสามารถช่วยเหลือ ตัวเองได้เช่นเดียวกับเด็กฝาแฝดหรือไม่ ถ้าไม่อาจทำให้เด็กเกิดความพยายาม ที่จะทำได้ให้เหมือนตัวละคร

ในเรื่อง "สนุกในสนามเล่น" การเล่นของถมเป็นตัวอย่งที่ดีสำหรับเด็กในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ เด็กสามารถหาความสนุกสนาน และความตื่นเต้นแปลกใหม่ได้จากของเล่นธรรมดา

การสร้างปมปัญหา เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของเรื่อง เป็นจุดที่ทำให้ผู้อ่านสนใจและติดตามเรื่อง ปมปัญหาและการคลี่คลายจึงเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความสามารถของผู้ประพันธ์ แต่ การสร้างเรื่องที่ไม่มีปมปัญหาแต่ทำให้เรื่องน่าสนใจได้นั้นก็นับได้ว่าเป็นความสามารถของผู้ประพันธ์อย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มัณนิทานเรื่องต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นจะไม่มีปมปัญหา หรือ ความขัดแย้ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เรื่องน่าติดตามก็ตาม แต่นิทานเหล่านี้ก็น่าอ่าน น่าสนใจ ผู้อ่านอ่านได้อย่างเพลิดเพลิน ตั้งแต่ต้นจนจบ แม้จะเป็นการบรรยายเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะภาษาที่มีชีวิตชีวา ให้ภาพแก่ผู้อ่านไม่ว่าจะเป็น เม่น ที่ "ตัวอ้วนอย่างประหลาด เดินไปไหน ๆ เชื่องช้า ก้มหัวซุน โคลง ๆ เคลง ๆ ไป..." ช้าง ที่มี "ใบหูใหญ่ โบกกระพือพะเยิบพระยาบไปมา ดูเป็นเหมือนกับว่าถ้าสามารถกระพือหูให้ถูกทาง มันอาจจะบินได้" ปุศ หมาฝรั่งที่ "คือตันอย่างลา" ผุสสิ ปลาทองที่ "งามสะอิดสะอองประดับครีวยาวช้อยชด" ก้อย นกแก้วที่ "ตาดำโตใหญ่ ต่องวงนอนจิงหลิว และหรีดงหลับ" แมวชื่อเฟื่อย ที่ "เมื่อตำรวจเรียกชื่อว่า "เฟื่อย" แมวกักร้อง "แงว" เป็นการขานรับชื่อ"

ภาพสัตว์ที่มีชีวิตชีวาและน่าเอ็นดูเหล่านี้ทำให้เรื่องน่าสนใจและน่าติดตาม แม้ว่าเรื่องจะไม่มีปมปัญหา

นอกจากนี้ในส่วนของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ซึ่งได้แก่เรื่อง "เด็กฝาแฝด" "สนุกในสนามเล่น" การที่ไม่มีปมปัญหาก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญเพราะผู้อ่านโดยเฉพาะเด็ก จะสนใจเรื่องเหล่านี้ในฐานะที่เป็นเรื่องที่ใกล้ชิดกับตัวเขา เด็กสามารถนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับตัวละครได้

4.2.2.2 การคลี่คลายปมปัญหา

ปมปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องนั้น เป็นอุปสรรคและเป็นปัญหาที่ทำให้ตัวละครต้องพยายามหาหนทางแก้ไข จุดนี้เป็นจุดที่ทำให้เรื่องน่าสนใจ น่าติดตามว่าเรื่องจะจบลงอย่างไร

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างมนุษย์นั้น มักจะปรากฏในรูปของการหลอกลวง การใช้อุบายหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง การคลี่คลายในเรื่องนี้พบว่า ตัวละครที่ฉลาด และมีไหวพริบมากกว่าจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นเด็กหนุ่ม ที่ใช้ไหวพริบเอาชนะอุบายของเจ้าของโรงสี ได้ข่าวคินมา นักเลง 2 คน ที่อ้างว่าทอผ้าวิเศษได้ หลอกลวงเอาทรัพย์สินจากพระราชินีสำเร็จ ชายชวานาที่หลอกลวงหญิงตุรกีได้เงินไป ชายหนุ่มที่แบ่งอาหารให้ตนเองมากแล้วใช้ไหวพริบแก้ตัว ตัวละครจะถูกหลอกลวงได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญา และไหวพริบของตัวละครนั้น ๆ

ในเรื่องปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งทางด้านความคิดระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นั้น พบว่ามีตัวละครที่มากเป็นผู้ช่วยคลี่คลายปัญหา ได้แก่ ทนาย ในเรื่องทนายและพินัยกรรมที่ช่วยไขปริศนาในเรื่องพินัยกรรม พระในเรื่องภาพพลิกกลับที่ช่วยแก้ข้อบาดหมางทะเลาะวิวาทระหว่างสามภรรยา

ตัวละครที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้เป็นผู้คลี่คลายปมปัญหาใน 2 เรื่องนี้ นับว่ามีความเหมาะสมเป็นไปได้อย่างยิ่ง ตามหลักเหตุผล ปัญหาทางด้านกฎหมาย พินัยกรรม ผู้ที่รู้เรื่องดี คือ ทนาย และ ทนายมักจะเป็นผู้ที่มีไหวพริบดี ดังนั้น ทนายจึงเป็นตัวละครที่เหมาะสมที่ช่วยไขข้อข้องใจเรื่องพินัยกรรมให้ชายหนุ่ม

ในเรื่องภาพพลิกกลับ ความขัดแย้งระหว่างสามภรยานั้น มีพระเป็นผู้ช่วยคลี่คลาย แม้ว่าพระจะไม่รู้จักกระຈกเช่นเดียวกัน การกระทำของพระแม้จะไม่ได้คลี่คลายปมปัญหาของเรื่อง คือ "ความไม่รู้" แต่การกระทำของพระก็ช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างสามภรรยา เพราะแม้ว่าสามภรรยาจะเชื่อในสิ่งที่ตนเห็นแต่ทั้งสองก็ยอม เชื่อฟังพระเพราะความเคารพนับถือ

ในเรื่องปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างสัตว์กับมนุษย์นั้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องการสร้างปมปัญหาว่า สัตว์มักจะเป็นฝ่ายถูกกระทำเสมอ นั้น ผู้ที่มีบทบาทในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งระหว่างสัตว์ กับ มนุษย์ นั้น ได้แก่ มนุษย์, สัตว์ และ อมนุษย์

มนุษย์ ที่เป็นผู้ช่วยคลี่คลายนั้น จะมีทั้งมนุษย์ที่เป็นผู้สร้างปมปัญหานั้นเอง และมนุษย์ที่ไม่ได้เป็นผู้สร้างปมปัญหานั้น ปัญหาที่คลี่คลายโดยมนุษย์ที่เป็นผู้สร้างปมปัญหานั้นจะปรากฏในลักษณะที่มนุษย์คนนั้นเกิดความสงสัย เกิดความเห็นใจสัตว์ จึงกลับใจไม่คิดกระทำต่อสัตว์นั้นอีกต่อไป เช่น ไม่กักขัง ไม่รังแก ให้อิสระแก่สัตว์ เช่น ชาลี ที่นำสวายเป็นปล่อยลงในบ่อ. ประแจทองที่เอาข้าวต้มไปให้หมีแทนข้าวต้มที่ตนแย่งหมีไป

มนุษย์ที่ไม่ได้เป็นผู้สร้างปมปัญหา แต่เป็นผู้รู้เห็นในพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำต่อสัตว์นั้น และช่วยคลี่คลาย ได้แก่ หมอ ในเรื่องกระรอกเหลือง พู่ทอง ถูกเด็กชายทำร้าย หมอได้มาช่วยรักษาแล้วเอาพู่ทองใส่กรงไว้ เมื่อพู่ทองแข็งแรงดีแล้วเด็กชาย. เด็กหญิงไม่ยอมปล่อยพู่ทอง หมอได้คลี่คลายปัญหานี้ โดยกล่าวว่า "ฉันไม่ได้รักษาพู่ทองไว้สำหรับให้พู่ทองเป็นนักโทษ" แล้วหมอก็ปล่อยพู่ทองไป

สัตว์ ที่เป็นผู้ช่วยคลี่คลายปมปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ ได้แก่ หม่าจิ้งจอก ในเรื่อง "จิ้งจอกกับม้า" ที่ใช้อุบายช่วยคลี่คลายปัญหาที่ม้าถูกนายขับไล่สิง ในเรื่อง สิงมีความคิด และแมว ในเรื่อง อาหารกลางวันของวิฟาร์ ที่ใช้สติปัญญา ใช้ความฉลาดของตนสื่อสารกับนาย ทำให้นายเข้าใจความคิด ความต้องการของตน

อมนุษย์ ที่เป็นผู้คลี่คลาย ความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ พบในเรื่อง เจ้าชายกบ เทวดารักษาสวน ลาปเจ้าชายให้เป็นกบเป็นการลงโทษเจ้าชายที่รังแกกบ

ในเรื่องปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้ง ระหว่างมนุษย์ กับ อมนุษย์ เรื่องจะคลี่คลายไปในลักษณะที่มนุษย์เป็นผู้แพ้ เป็นผู้ถูกกระทำ หากมนุษย์นั้นได้กระทำผิด และอมนุษย์จะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้แก่มนุษย์ เป็นผู้ถูกกระทำโดยมนุษย์ หากอมนุษย์นั้นประมาท ไร้สติ ตัวละครเอกจะเป็นผู้คลี่คลายปัญหาด้วยตัวเอง ไม่มีผู้ช่วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า นิทานที่พระสารประเสริฐแต่งเหล่านี้ การคลี่คลาย
 ปัญหานั้น ตัวละครที่ประสบเคราะห์กรรม มักจะพยายามแก้ไขคลี่คลายปัญหาด้วย
 ตัวของตัวเอง ไม่มีผู้ช่วย ตัวละครจะประสบผล ประสบเคราะห์กรรมอย่างไร
 ขึ้นอยู่กับตัวของตัวเอง ยกเว้นนิทานสัตว์ ผู้คลี่คลายปัญหาคือ มนุษย์ผู้สร้างปัญหา
 มีเพียงเรื่อง ผมทองท้าวมหาภัยกษัตริย์, จึงจอกกัณฑ์, ภาพลิลิต, ทายาทพินัยกรรม
 เท่านั้น ที่ตัวละครเอกมีผู้ช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้หลุดพ้นจากความยุ่งยาก
 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า นิทานเหล่านี้ช่วยเตือนใจให้ผู้อ่านรู้จักช่วยเหลือ
 และพึ่งพาตนเอง

ศูนย์วิทยพัทธยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.3 การปิดเรื่อง

เป็นกลวิธีที่นักเขียนเลือกใช้ในตอนสุดท้ายของเรื่อง การปิดเรื่อง
ที่พบในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มีดังนี้

- 4.2.3.1 ปิดเรื่องด้วยการคลี่คลายปัญหา
- 4.2.3.2 ปิดเรื่องด้วยคำสอน
- 4.2.3.3 ปิดเรื่องด้วยผลจากการกระทำของตัวละคร
- 4.2.3.4 ปิดเรื่องด้วยข้อความแบบสรุป
- 4.2.3.5 ปิดเรื่องด้วยการพูดกับผู้อ่าน
- 4.2.3.6 ปิดเรื่องด้วยการบรรยาย

4.2.3.1 ปิดเรื่องด้วยการคลี่คลายปัญหา

เป็นวิธีหนึ่งที่พระสารประเสริฐนิยมใช้มากที่สุดในการปิดเรื่อง
ด้วยวิธีนี้ ผู้เขียนจะจบเรื่องตรงจุดที่เป็นการคลี่คลายปัญหา

การปิดเรื่องด้วยการคลี่คลายปัญหานี้ ในวรรณกรรม
นิทานของพระสารประเสริฐมีการใช้ 3 วิธี คือ

- 4.2.3.1.1 คลี่คลายโดยคำพูดของตัวละคร
- 4.2.3.1.2 คลี่คลายโดยการบรรยายพฤติกรรม

ของตัวละคร

- 4.2.3.1.3 คลี่คลายโดยคำพูดและการบรรยาย

พฤติกรรมของตัวละคร

แต่ละวิธีมีรายละเอียดดังนี้

- 4.2.3.1.1 คลี่คลายโดยคำพูดของตัวละคร

การปิดเรื่องวิธีนี้ ผู้ประพันธ์จะใช้คำพูดของตัวละครคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น แล้ว
จบเรื่องทันที วิธีการเช่นนี้ พบในเรื่องเด็กสาวไม่เปียกฝน และ เลี้ยงในภัตตาคาร

เด็กสาวไม่เปียกฝน เป็นเรื่องของเจ้าหนุ่มกับมหาตเล็กที่พบเด็กสาวคน
หนึ่งขณะที่ฝนตกเด็กสาวผู้นั้นขอร้องให้ทั้งสองพาไปส่งที่บ้าน ขณะที่มหาตเล็กกำลัง
รับปากเด็กสาวผู้นั้น เจ้าหนุ่มได้เอาดาบฟันคอเด็กสาวจนขาดกระเด็น มหาตเล็ก
เห็นดังนั้นก็ตกใจกลัววิ่งหนี พร้อมทั้งนำเรื่องไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง ผู้คนที่ทราบเรื่อง

พากันตีเทียนเจ้าหนุ่ม บิดาของเจ้าหนุ่มคิดจะประหารชีวิตลูกของตนที่ทำร้ายผู้อ่อนแอ แต่เจ้าหนุ่มได้พาไปตุ๋นร่างของเด็กสาวในวันรุ่งขึ้น ร่างนั้นกลายเป็นร่างของหมีหัวขาด ผู้เขียนปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาของตัวละครดังนี้

กษัตริย์ถามอย่างประหลาด "เอ๊ะ อะไรกันนี้"

เจ้ากัตุโตโย "นี่แหละ พ่อต้องแสงแดด สิ่งที่ดีเนรมิตก็ต้องกลับเป็นตัวจริง เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าหญิงสาวนั้นเป็นตัวกบฏ จะกินเราเสียเมื่อไปถึงบ้านที่มันบอก"

กษัตริย์ยังติดใจ "ถึงกระนั้น เจ้าก็ไม่มี ความชอบธรรมที่จะตัดหัวคนในเหตุที่คะเนเอาเองว่าเขาเป็นหมีดี"

เจ้ากัตุโตโย "จริงละ แต่ข้าพเจ้าพินิจจนแล้ว พบหลักฐานแน่นอนว่า เด็กสาวคนนั้นวิ่งมากลางพายุฝนแท้ ๆ เสื้อผ้าก็ไม่เปียก"

(เด็กสาวไม่เปียกฝน หน้า 41)

เรื่องเลี้ยงในภัตตาคาร คฤหบดี ภรรยา ลูกชาย 2 คน ลูกสาว 2 คน ได้เชิญชายหนุ่มคนหนึ่งมานั่งโต๊ะรับประทานอาหารด้วยกัน และมอบหน้าที่ให้ชายหนุ่มเป็นผู้ตัดแบ่งอาหาร นกพิราบมีอยู่ 5 ตัว ชายหนุ่มแบ่งให้ตัวเอง 2 ตัว ไก่ 1 ตัว แบ่งเอาตัวไก่ไว้ทั้งตัว คฤหบดีทนประหลาดใจไม่ไหว ถามชายหนุ่มถึงเหตุผล ชายหนุ่มอธิบายว่า

"...ข้าพเจ้าพิจารณาตามสมควรแก่ฐานะ คือ ท่านคฤหบดีกับภริยา เป็นหัวหน้าตระกูล ควรได้หัวไก่เป็นประธาน ถูกไหม ลูกชายสองคน เป็นผู้จะค้าจุนตระกูลวงศ์ต่อไปในภายภาคหน้า เหมาะที่จะได้ขาไก่เป็นคุณนิมิต แม่น้องสาวสองคนนี้ โตขึ้นก็จะแต่งงาน สมควรจะได้ปีก แปลความว่า ต้องบินออกจากตระกูลท่าน ส่วนข้าพเจ้าเล่า ที่เอาตอนตัวไก่ เพราะรูปมันกระพุงเป็นลำเรือแสดงให้ท่านทราบว่าข้าพเจ้าเองมานี้ด้วยเรือ แล้วก็จะต้องลอยล่องกลับบ้านด้วยเรือเช่นเดียวกัน!"

(เลี้ยงในภัตตาคาร หน้า 18)

ผู้เขียนจบเรื่องด้วยคำอธิบายของชายหนุ่มข้างต้นนี้ การจบทิ้งท้ายไว้

ด้วยคำพูดของตัวละครนี้ ทำให้ถ้อยคำของตัวละครนั้นเด่น ชวนให้ผู้อ่านพิจารณาตาม

4.2.3.1.2 คลี่คลายโดยการบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร การปิดเรื่องวิธีนี้ ผู้ประพันธ์จะใช้การบรรยายเป็นสิ่งสำคัญ ตัวอย่างการปิดเรื่องที่ใช้การคลี่คลายโดยการบรรยายนี้ ได้แก่ อาหารกลางวันของวิฬาร์, เมื่อกระลา ระวังไพร ไม่กินข้าว, อัปสรพระจันทร์, เพื่อยกบน้ำท่วมสาวกลางนา

สาวกลางนา เป็นเรื่องของหญิงสาวคนหนึ่ง ที่เอาขันครอบหัวไว้ตลอดเวลา หญิงผู้นี้ยากจนแต่ขยันขันแข็งและเป็นคนดี จนในที่สุดลูกชายของนายจ้างได้ตกลงใจแต่งงานด้วย ในวันแต่งงาน แยกที่มาในงานต่างก็ถูกว่าทำไมลูกเศรษฐีมาแต่งงานกับสาวใช้ที่ยากจน แถมข้าหน้าตาพิการต้องเอาขันครอบ

ผู้เขียนได้คลี่คลายปัญหานี้ โดยบรรยายเรื่องว่า
พอถ้อยน้ำองุ่นจคปาก ขันครอบก็แยกออก เครื่องทองของเพชรพลอย หล่นพรูลงจากในขัน ขันทั้งสองซีกก็ตกกลิ้งลงดิน

ผู้คนอิงคะนิง วิ่งเข้าไปเก็บทรัพย์อันเป็นสินเดิม ฝ่ายเจ้าสาวและเจ้าหนุ่มลุกขึ้นจ้องดูหน้ากันและกัน อันแลเห็นได้เป็นครั้งแรก เจ้าบ่าวตะลึงพริ้งเพริดว่าเจ้าสาวของตนก็มีความงามเท่ากับความดีเหมือนกัน

(สาวกลางนา หน้า 24)

และผู้เขียนได้จบเรื่อง ตรงจุดที่คลี่คลายนี้เอง คือให้ผู้อ่านรู้ว่าจริง ๆ แล้ว สาวขันครอบนั้นร่ำรวย และสวยงาม ชายหนุ่มที่ได้แต่งงานด้วยนั้นเป็นผู้ที่โง่คต

เมื่อกระลา ระวังไพร ไม่กินข้าว เป็นเรื่องของเด็กชายที่ปฏิเสธไม่ยอมกินอาหารที่ตนไม่ชอบ แต่ในที่สุดก็ต้องกินเพราะความหิว ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมของกระลา ดังนี้

กระลาออกไปเล่น จนหิวจัดเต็มทน เล่นไม่ไหว เข้ามานั่งโต๊ะ
 เฟ่งดูขามเขียวใบเล็ก
 ในขามมีข้าวต้มอุ่น ๆ
 กระลาไม่พูดแล้วว่า "ฉันไม่ชอบข้าวต้มกับไข่เค็ม"
 กระลาไม่พูดอีกว่า "ฉันไม่กินข้าวต้มกับไข่เค็ม"
 กระลาไม่พูดอะไรเลย
 กระลาหยิบช้อนตักกิน ตักกินจนหมดขาม!
 แล้วแม่ก็สั่งขนมให้กิน

(เมื่อกระลา ระวังไฟรไม่กินข้าว หน้า 80)

ในเรื่อง อาหารกลางวันของวิฟาร์ นายหญิงของวิฟาร์แมวตัวน้อย
 ย้ายที่ตั้งอาหารของวิฟาร์ไปไว้ที่ชานบันได วิฟาร์ไม่ชอบอยากกินในห้องเล็กหลัง
 เรือนตามเดิม เมื่อนายหญิงเรียกให้กินอาหารวิฟาร์จึงกระโดดไปที่ประตูห้อง
 เล็กหลังเรือน ร้อง แงว แงว ที่นั่น ผู้เขียนปิดเรื่องไว้ดังนี้

นายหญิงนึกเข้าใจ ไปเปิดประตูให้ วิฟาร์เดินเข้าไปในห้องที่เคย
 วางจาน แล้วร้องบอก "แงว" นายหญิงจึงเข้าใจความหมาย กลับไป
 หยิบจานชุปมาวางไว้ในห้องบนกระตาศปูอันสะอาด วิฟาร์ลืมหิยาละมุน
 ละม่อมตามปกติตาม เข้าไปยืนเบียดจนติดจาน กินชุปอย่างขม้ำที่เดียว

(อาหารกลางวันของวิฟาร์ หน้า 41)

4.2.3.1.3 คลี่คลายโดยคำพูดและการบรรยาย
 พฤติกรรมของตัวละคร การปิดเรื่องวิธีนี้ เป็นการปิดเรื่องโดยใช้การบรรยาย
 และคำพูดของตัวละครประกอบกันไป ตัวอย่างการปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ เช่น เรื่อง
 กระรอกเหลือง, ภาพลึกลับ

เรื่องกระรอกเหลือง กระรอกชื่อพู่ทองถูกเด็กชายทำร้ายจนขาหัก
เด็กให้หมอรักษาพู่ทอง แล้วเอาพู่ทองใส่ไว้ในกรง เลี้ยงดูอย่างดีจนพู่ทองหาย
เป็นปกติ แต่เด็กก็ยังไม่ปล่อยพู่ทอง ผู้เขียนเปิดเรื่องพร้อม ๆ กับการคลี่คลาย
ปัญหาของพู่ทอง ด้วยคำพูดของตัวละครประกอบกับการบรรยาย ดังนี้

วันหนึ่ง เมื่อบุษบาและบ่าเทิงกับใคร ๆ ในครอบครัวไปไหนกันหมด
หมอญาติมาหาฉันอย่างเงิบ ๆ บอกฉันว่า "พู่ทอง บุษบา กับบ่าเทิงที่จริง
ก็อยากให้พู่ทองออก แต่ยังไม่ตายไม่ตกลงใจจะปล่อย ฉันไม่ได้รักษา
ขาพู่ทองไว้สำหรับให้พู่ทองเป็นนักโทษ" แล้วหมอเปิดประตูกรงฉันก็โดด
พลอยออกไป

เวลาเย็นวันนั้นเอง ฉันกลับไปเล่นซ่อนหากับบุษบาอีกที่ชมพู่ต้นนั้น

(กระรอกเหลือง หน้า 116)

เรื่องภาพลึกลับ สามิ ภรรยา ทะเลาะเบาะแว้งกัน เพราะกระจก
เป็นต้นเหตุ ฝ่ายหญิงเห็นหน้าตนในกระจก นึกว่า สามิเอารูปชู้มาเก็บไว้
ฝ่ายชายเห็นหน้าตนนึกว่าหน้าบิดา จึงเอากระจกมาเก็บไว้ และไม่เข้าใจ
ว่าภรรยาจึงโกรธ ต่างคนต่างไม่ยอมรับฟังกัน พระคือผู้ที่มาช่วยคลี่คลายปัญหา
ดังนี้

พระรับกระจกมา พेंงดูอย่างจริงจัง แล้วก็ก้มศีรษะลงเคารพข้าง
หน้ากระจก พูดเปลี่ยนเสียงว่า "ลูกข้า เลิกทะเลาะกันเสียที่ได้ อยู่กิน
กันอย่างสุขสงบต่อไปตามเดิมเถิด เธอทั้งสองเห็นรูปผิดหมด รูปนี้คือ
พระมหาเถระที่มรณะไปแล้ว ไม่ทราบจะทำไมเธอทั้งสองจึงสำคัญเอา
หน้าผู้วิเศษนั้นผิดไปเป็นหน้าคนสามัญ

พระกล่าวพลอยโยนผ้าเม็ยคู้่นั้น ให้ศิลาให้พรแล้วก็ลากลับ เอากระจก
นั้นไปวัดด้วย เชิญขึ้นตั้งไว้บนที่บูชาพร้อมกับอัฐิธาตุศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ในโบสถ์

(ภาพลึกลับ หน้า 29-30)

การปิดเรื่องด้วยการคลี่คลายนี้ ไม่ว่าจะเป็นการคลี่คลายวิธีใดใน
3 วิธีนี้ ล้วนแต่ทำให้เรื่องนั้นสิ้นและกระชับ

4.2.3.2 ปิดเรื่องด้วยคำสอน

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ พบว่าการปิดเรื่องด้วยคำสอนนี้ ผู้ประพันธ์ไม่ได้ใช้ตัวเอง เป็นผู้กล่าวคำสอนหรือข้อคิดต่าง ๆ โดยตรง แต่จะใช้ตัวละครเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดคำสอนนั้นมายังผู้อ่าน

ในเรื่อง เจ้าของจักรยาน ซึ่งเป็นนิทานซ้อนในเรื่อง สร้างตนเอง ผู้กล่าวคำสอน คือ รุกขเทวดา ที่เห็นการกระทำของเด็กชายที่รู้จักกอดอ้อมและหาเงินมาซื้อจักรยานด้วยตนเอง ผู้เขียนปิดเรื่องดังนี้

รุกขเทวดา อันลึงสถิต ณ ยอดไม้พิกุล ก็พลอยดีใจด้วย ได้สำแดงองค์
ออกมากล่าวสศุติเป็นคาถาว่า

สาธู โข ชคติมลุมิ อุตตวทฺถนึ
อุตตานิ วาทุณยึ โสโป วทฺถติ ชาติมาทุตโน ๔
อุตตานิ วทฺถเย ตลฺมา น ลียา โลกวทฺถโน ๔

การสร้างตนของตน ยังประโยชน์ให้สำเร็จในโลกนี้แล
เพราะบุรุษผู้สร้างตนเอง ย่อมชื่อว่าสร้างชาติของตน เพราะฉะนั้น
กุลสตรีพึงสร้างตนไม่ควรเป็นคนรกโลก ๔

ในเรื่อง คนโลกหน้า ผู้กล่าวคำสอน คือ รุกขเทวดา เช่นกัน

รุกขเทวดา ผู้ลึงสถิต ณ ต้นมะม่วงป่า ทราบเหตุการณ์แต่ต้น
จนอวสานตั้งนั้นแล้ว ให้รู้สึกสังเวชใจ ก็สำแดงตนปรากฏบนยอดไม้
กล่าวสุนทรสาณ คาถาว่า

สทฺธิธ วิตุติ ปุริสสฺส เสฏฺฐึ
สทฺธา ทุตฺติยา ปุริสสฺสโหติ ๔
โมเหน สพนฺธิ ปน สทฺทเห เจ

โล หายนึ วินฺทติ โมหเหตุ
ศรัทธา (ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ) เป็นทรัพย์ประเสริฐของคนในโลกนี้
ศรัทธาเป็นเพื่อนสอง ของตน ๔

การที่ผู้เขียนเลือกใช้รูกขเทวดา เป็นผู้กล่าวคำสอน ทำให้คำสอนนี้ น่าเชื่อถือและศักดิ์สิทธิ์ การเลือกใช้ภาษาบาลียิ่งทำให้คำสอนนี้ศักดิ์สิทธิ์ และเหมาะสมกับตัวละคร คือ รูกขเทวดา ผู้กล่าวอย่างยิ่ง

ในเรื่อง กระจกเงาเหริญทอง ผู้กล่าวคำสอนคือ กาลิบาล ผู้เขียนจบเรื่องด้วยการให้หัลสัน และฟาติมา สำนักผัด กาลิบาลอภัยโทษและให้โอวาทแก่สองสามีภรรยา อีกทั้งให้นำทองของสองคนนี้ไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านที่ถูกหลอกหลวง ผู้เขียนได้ปิดเรื่องไว้ดังนี้

กาลิบาลโปรดให้รับเหริญทองทั้งสองกระจกเงาไว้เป็นของหลวง ตรัสว่า "ทองทั้งสองกระจกเงา ให้ส่งไปให้แก่พวกชาวร้านค้าในตลาด ที่ถูกหลวงนั้นกระจกเงาหนึ่ง อีกกระจกเงาหนึ่งให้แก่ญาติของผัวเมียที่เสียชีวิต สำหรับตัวเจ้าหัลสัน และฟาติมา เป็นผลดีที่ได้บทเรียนว่า ทองเป็นแต่เพียงวัตถุอันหนึ่ง อาจมีค่าพอซื้อหาของอื่น ๆ ได้ แต่เป็นเครื่องจองจำก็ได้ คือทองที่สะสมไว้นี้ ยิ่งมาก ก็ยิ่งถ่วงตัวให้ใกล้ตายหนักลง" แล้วตรัสประกาศว่า "ปล่อยผัวเมียคู่นี้ให้พ้นอาชญา ไปหาข้าวน้ำกิน ตามปกติภาพ หาเสื้อผ้าใช้ หาเครื่องอุปโภค ทำงาน และเป็นไท แก่ตน เป็นอันสืบชีพใหม่ต่อไปเถิด"

(กระจกเงาเหริญทอง หน้า 64)

การปิดเรื่องด้วยคำสอนนี้ ช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นเรื่องได้ตรงตาม ที่ผู้ประพันธ์ต้องการ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้อย่างถูกต้อง และชัดเจน

4.2.3.3 ปิดเรื่องด้วยผลจากการกระทำของตัวละคร

การปิดเรื่องวิธีนี้ จะกล่าวถึงปมปัญหา การคลี่คลาย และจบด้วยผลที่ตัวละครได้รับ เรื่องที่มีการปิดเรื่องวิธีนี้ได้แก่ "หมาชั้นสวรรค์" "ผมทองท้าวมหาภัย" "มหากษัตริย์กับมะเตี๋" "ความเจ็บใจของนางพราย" "พระธิดา นักเต้นรำทั้งสี่" "สอง" "รับบิตวางขาย"

ตัวอย่างการปิดเรื่องวิธีนี้ เช่น

เรื่องหมาขึ้นสวรรค์ หมาที่ทำความดีแต่ได้รับความโหดร้ายจากเจ้านาย
ตอบแทนมาตลอด ในตอนท้ายของเรื่อง หมาได้ช่วยชีวิตเด็กซึ่งเป็นนายของมัน
โดยเอาตัวเข้าไปกั้นกระสุนปืนให้ แต่ถึงกระนั้นเด็กก็ยังไม่เห็นความดีของหมา
เรื่องนี้ได้คลี่คลาย ยุติความขัดแย้งระหว่างคนกับหมา โดยการตายของหมา ผู้
เขียนได้ปิดเรื่องไว้ดังนี้

เหตุการณ์ต่อไปนี้ เจ้าของสวนเห็นกับตา ควันที่ออกจากปืน ไปลอย
คลุ่มอยู่รอบตัวหมาที่กำลังจะสิ้นใจ เป็นที่โศกлубให้เพื่อเปลี่ยนร่างใหม่
สัตว์กตัญญูตัวนั้นจะไม่สกปรก และถูกล้างอย่างแสนสวยอีกต่อไปแล้ว
แต่จะเป็นผู้ที่งดงามและแพรวพราวด้วยรัศมีอันรุ่งเรือง ขณะที่นอนรอแรม
อยู่นั้น หน้าหงอนไปทางเมืองฟ้า มีเสียงฟ้าร้องครืน ๆ แล้วเจ้าของ
สวนเห็นหมานั้นลอยสูงขึ้นไปทุกที หายไปในกลุ่มเมฆอันสูงสุด เพราะ
ณ วันนั้นในสวรรค์ต้องการเทวดาอีกตนหนึ่ง ไม่มีใครในแดนดินที่ทรง
คุณความดีเท่าหมา นำส่งสารและสกปรกตัวนั้น

ส่วนเด็กร้ายนั้นเป็นอย่างไร ก็คงกระทำสิ่งร้ายอยู่ตลอดไป
ลงท้ายเป็นผู้ร้ายที่ต้องโทษอย่างหนัก ไม่มีใครเอาใจช่วยสักคนเดียว

(หมาขึ้นสวรรค์ หน้า 32-33)

เรื่องผมทองท้าวมหาภัย ท้าวพญาไม่ต้องการให้เด็กหนุ่มที่ยากจน
แต่งงานกับธิดาตน พยายามหาทางกำจัดเด็กหนุ่มทุกอย่าง ครึ่งสุดท้ายให้เด็ก
หนุ่ม ไปเอาผมทองของท้าวมหาภัย เมื่อเด็กหนุ่มทำสำเร็จจึงเลิกคิดร้าย แต่
ผลกรรมก็ตามมาทัน เพราะ

วันรุ่งขึ้น ท้าวพญาออกจากเมือง ปลอมตัวไปโดยอยากจะรู้ว่า
เขยหนุ่มนั้นทำอย่างไรจึงสามารถได้ผมทองท้าวมหาภัยมา แล้วก็หาย
ไป โดยไม่มีใครทราบร่องรอย เวลานั้นนักหนา ทางบ้านเมืองเห็น
กันว่าท้าวพญาเฒ่าเป็นบุคคลสาบสูญแน่แล้ว จึงปรึกษา เห็นชอบพร้อม
กันอภิเษกพระราชบุตรเขยเป็นท้าวพญาครอบครองราชสมบัติกับพระธิดา

เป็นนางพญา โดยผาสกุลสวัสดิ์

ท้าวพญาผู้เฒ่า นั้น ต้องเสวยกรรมที่ทำความผิดต่อลูกเขยไว้ร้ายแรง โดยผิดใจไปเป็นผู้โดยสารเรือจ้างลำนั้นในคราวถัดจากชายหนุ่มคน แฉวเรือได้ที ก็ลอดตามหางเสือเรือเข้าในมือท้าวพญา ท้าวพญา ก็ต้องนั่งติดกับเรือเป็นคนตีกรรเชียงรับส่งคนโดยสารข้ามทะเลสาบ ไปมาจนทุกวันนี้ เพราะไม่รู้ที่จะออกตัวได้อย่างไร

(ผมทองท้าวมหายักษ์ หน้า 53-54)

เรื่องความเจ็บใจของนางพราย ชายแก่เลี้ยงแกะสัญญาว่าจะแต่งงาน กับนางพราย นางพรายจึงให้แหวนทำให้ชายแก่เลี้ยงแกะกลายเป็นชายหนุ่มรูปงาม และร่ำรวย แต่เมื่อชายเลี้ยงแกะลืมคำสัญญาที่ให้ไว้กับนางพราย คิดจะแต่งงาน กับนางพญาแห่งอิตาลี ชายเลี้ยงแกะก็กลับเป็นคนแก่ตามเดิม ถูกนางพญาอิตาลี ขับไล่ ผู้เขียนจบเรื่องไว้ดังนี้

ครันมีอันเป็นเช่นนี้ ชายเลี้ยงแกะผู้ประหลาดใจก็เดินละเหยกลับ ไปท่งนา เทียวหานางพราย แต่นางมิได้มาให้เห็นหน้าอีกเลย เขาคง เป็นชายแก่โสมมเลี้ยงแกะไปตลอดชีวิต

(ความเจ็บใจของนางพราย หน้า 47)

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐนั้น พบว่า การปิดเรื่องด้วย ผลจากการกระทำของตัวละครนี้ ทุกเรื่อง ยึดหลัก "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ผู้ที่ กระทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เช่นเดียวกับผู้ที่ทำความชั่วย่อมจะได้รับผลร้าย ตอบแทนและเกือบทุกเรื่อง จะมีตัวละครเทียบเคียงให้เห็นการกระทำทั้งสองฝ่าย นี้ อย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็น หมาที่ทำความดีจนได้รับเลือกให้ขึ้นสวรรค์, เด็ก เจ้านายของหมาที่ประพฤติร้ายทำแต่ความชั่วในที่สุดก็ต้องต้องโทษ ในเรื่อง หมา ขึ้นสวรรค์

เด็กหนุ่มที่ไม่คิดร้ายต่อใคร ได้ครองราชสมบัติ ในขณะที่ท้าวพญาที่ คิดร้ายต่อเด็กหนุ่มตลอดเวลาต้องไปเป็นคนแฉวเรือ ในเรื่อง ผมทองท้าวมหา ยักษ์

ชายเฒ่าที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์นำผลมะเดื่อที่ปลูกเองไปถวาย
ได้รับทองกลับมา ส่วนชายมั่งคั่งก็นำผลมะเดื่อไปถวายกลับถูกทหารยิงด้วยลูก
มะเดื่อ ในเรื่อง "มหากษัตริย์กับมะเดื่อ"

ในเรื่องที่ไม่มีตัวละคร 2 ตัวมาเทียบเคียงให้เห็นผลจากการทำดี
ทำชั่วของตัวละคร ก็จะพบ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพของตัวละครอัน
เป็นผลมาจากการกระทำ แทน เช่น

เรื่อง "ความแค้นของนางพราย" ชายแก่เลี้ยงแกะ กลายเป็น "ชาย
หนุ่มงามพริ้ม มีเสื้อผ้าแต่งกายสวย" และกลับกลายเป็นชายแก่เลี้ยงแกะที่
"เนื้อตัวน่าเกลียดน่าชังเหมือนปอน" เป็น "คนขมขาน่าสะอิดสะเอียน" เพราะ
การไม่รักษาคำมั่นสัญญา

เรื่อง "พระจิตากับนักเดินร่ำทั้งสิบสอง" "ทหารแก่ต้องอาวุธในสงคราม"
ได้เป็นรัชทายาทและได้แต่งงานกับพระจิตา เพราะความกล้าหาญและความรอบ
คอบ

เรื่องที่มีการปิดเรื่องด้วยผลจากการกระทำของตัวละครนี้ ในบางเรื่อง
ผู้เขียนจะใช้ถ้อยคำที่เน้นให้ผู้ผู้อ่านเห็นว่า สิ่งที่ตัวละครเหล่านี้ได้รับนั้นเป็นผลมา
จากการกระทำของตัวละครนั่นเอง เช่น

"ท้าวพญาผู้เฒ่า นั้น ต้องเสวยกรรม ที่ทำเข็ญต่อลูกเขยไว้ร้ายแรง"

"ทหารก็ได้ตำแหน่งรัชทายาท ทั้งนี้คือ บำเหน็จความดีงาม"

นิทานเหล่านี้จึงนับได้ว่า เป็นสื่อที่ช่วยสอนและให้ข้อเตือนใจได้อย่างดียิ่ง

4.2.3.4 ปิดเรื่องด้วยข้อความแบบสรุป

การปิดเรื่องด้วยข้อความแบบสรุปนี้ มีทั้งการสรุป
ลงความเห็นของผู้เขียน และการสรุปความคิดของตัวละครในเรื่องที่มีต่อเรื่องราว,
เหตุการณ์ต่าง ๆ

การสรุปลงความเห็นของผู้เขียน พบในเรื่อง "ลิงมี
ความคิด" ในเรื่องนี้ เล่าถึงลิงตัวหนึ่งชื่อจุ่นที่สามารถสื่อสารทำความเข้าใจกับเจ้า
ของได้ เด็กหญิงเจ้าของจุ่นคิดว่า จุ่นอมสนับนิ้วมือไว้ในปาก พยายามบังคับให้จุ่น
คาย

... ลงท้ายจุ่มไปที่ชั้นน้ำกินของมัน อมน้ำเต็มปากเข้ามาหา
แล้วคายน้ำออกมาต่อหน้าจนหมดปาก เพื่อให้เห็นว่าไม่มีอะไร
ในปากอีกแล้ว เด็กหญิงจึงลั่นส่งสัยว่าจุ่มเอาสลับไป

ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการสรุปลงความเห็นว่าคุณที่จุ่มทำนั้นแสดงให้เห็นความ
ฉลาดของสัตว์

... นี่เป็นประการหนึ่งแห่งความฉลาดอย่างยิ่งของสัตว์
ที่สามารถแสดงออกมา

(ลิงมีความคิด หน้า 81)

ในเรื่องเด็กรู้ทุกอย่าง เป็นเรื่องของเด็กชายอาคม และเด็กหญิง
บานชื่น อาคมชอบคิดว่าตนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แม้เมื่อรู้ตัวว่าตนไม่รู้ทุกอย่างก็ไม่
ยอมรับในตอนสุดท้าย แม่, อาคม, บานชื่น จะไปเที่ยวที่น้ำตก อาคมบอก
ว่าทางที่กำลังเดินไปนั้นไม่ใช่ทางไปน้ำตก

... อาคมค้าน "อะไรได้ แม่ ทางที่เราเดินนี้ ไม่มีน้ำตกดอก
น้ำตกอยู่เลยบ้านคุณปู่ไปทางโน้น

เดินกันสักครู่หนึ่ง ก็ถึงน้ำตกเข้าจริง ๆ

บานชื่นบอกสั้น "นั่นแน่ นั่นแน่ น้ำตกงามจริง ๆ มิใช่หรือ"

อาคมประหลาด "ถูกแล้วน้ำตก มันเคยอยู่เลยบ้านคุณปู่ไป
แต่นี่คงมีใครย้ายมันมาที่นี่"

ผู้เขียนจบเรื่องด้วยการสรุปความคิดของบานชื่นที่มีต่ออาคมว่า

"... บานชื่นหัวเราะ อาคมคิดว่าบานชื่นหัวเราะชอบใจที่ตนรู้อะไร ๆ
มาก แต่ที่จริง บานชื่นหัวเราะเพราะอาคมโง่มาก ที่คิดว่าตัวรู้
อะไรทุกสิ่ง

(เด็กรู้ทุกอย่าง หน้า 177)

ในเรื่อง ต้นเหตุของมะม่วงทวาย, เหตุที่เสือเวียงจน, กระเช้า
ลีด้า มีการปิดเรื่องด้วยการสรุปเรื่องราวและเหตุการณ์ ดังนี้ เรื่องต้นเหตุ

ของมะม่วงทวยาย กล่าวถึงการทำนายผล หมากม่วง ต้องตกลงดินก่อนเวลาอันสมควร ทำให้เกิด มะม่วงทวยาย

... ครั้นนายผล หมากม่วง รุ่นหนุ่มอายุได้สี่ปีเศษ ก็เริ่มมีลูก มะม่วงสีบตระกุก แต่เพราะนายผลเมื่อครั้งกระโน้นต้องตกดินเสียก่อน แก่และสึกตามธรรมดา มาบัดนี้นายผลจึงมีลูกม่วงหน้าก่อนมะม่วงอื่น ๆ พวกเดียวกัน เมื่อนายผลมีลูกแล้ว มะม่วงอื่น ๆ จึงออกลูก หรือ มะม่วงอื่น ๆ ออกลูกจนวายแล้ว ยังไม่ทันจะออกลูกอีก นายผลก็มี ลูกนำหน้าต่อไป เพราะนายผลมีลูก ต่อ เวลาที่มะม่วงอื่น ๆ วาย ลูกหลานนายผลก็สีบตระกุกเช่นเดียวกัน คือ มีลูก ต่อ เวลาที่มะม่วงอื่น ๆ วาย จึงเป็นจำพวกมะม่วงพิเศษในโลกที่มีลูกต่อวายเป็น เรียกกันในบัดนี้ว่า มะม่วงทวยาย

(ต้นเหตุของมะม่วงทวยาย หน้า 121)

เรื่อง เหตุที่เสอรวีเจจน กล่าวถึง การที่ชนชาวเสอรวี ลังเล ไม่รีบตัดสินใจเลือกอะไรสักอย่าง ทำให้สิ่งดี ๆ ถูกชาติอื่นเลือกไปหมด

... ฉะนั้นแหละ สิ่งดี ๆ จึงถูกชาติอื่น ๆ เลือกไปหมดแล้วจนไม่มีเหลือ สำหรับเสอรวีชายหญิงเลย นอกจากความไม่มี และ การวิรอล ดังนั้น จึงปรากฏว่า แม้ทุกวันนี้ มีชาติเสอรวีสักสองสามคนที่รู้จัก ตกลงใจ หรือกับโชค

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่กาลครั้งนั้นมา ได้มีอะไรบางอย่างเพิ่มเติม ชาตินี้ขึ้นบ้างเช่น นิทานนางไม้ คำประพันธ์ และอนุสาวรีย์แห่งวีรชน (เหตุที่เสอรวีเจจน หน้า 69)

เรื่องกระเช้าสีดา มีลักษณะเป็นเรื่องซ้อนเรื่อง คือ มีเรื่องของเด็กหญิงชั้นทองที่ได้พบกับพรายน้ำ และเรื่องความเป็นมาของกระเช้าสีดา ที่พรายน้ำเล่าให้ชั้นทองฟัง ผู้เขียนได้จบเรื่อง ดังนี้

ชั้นทองหิ้วกระเช้าเต็มสองมือ กลับมาบ้านเล่าเรื่องให้แม่ฟัง แม่ดีใจที่ลูกเป็นคนพิเศษที่ได้เห็นนางพรายน้ำ แล้วขอดุกกระเช้า

เมื่อพิจารณา ดู แม่บอกว่า "ผลไม้แม่เคยเห็น นางพรายนำนัน
รู้เรื่องดีว่าเดิมเป็นกระเช้าของนางสีดา เราก็มักเรียกว่า กระเช้า
สีดานั้นแหละดี"

แม่ของขันทองก็ไปแล้วเรื่องนี้ให้เพื่อนบ้านฟัง แต่นั้นมา
ผลของไม้เถาชนิดนี้ จึงเรียกกันว่า กระเช้าสีดา

(กระเช้าสีดา หน้า 103)

4.2.3.5 ปิดเรื่องด้วยการพูดกับผู้อ่าน

การปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ผู้เขียนจะเล่าเรื่องตั้งแต่ต้น
เรื่อยมาจนถึงปมปัญหา การคลี่คลายของเรื่อง และในตอนสุดท้ายก่อนจบเรื่อง
จะมีประโยค ๆ หนึ่งที่ผู้เขียนพูดกับผู้อ่านโดยตรง ประโยคเหล่านี้มีทั้งประโยค
คำถาม และ ประโยคบอกเล่า

เรื่องที่ใช้การปิดเรื่องวิธีนี้ ได้แก่ "สวาย," "เด็กใจจิต" และ "รับบิต
วางขาย"

ซาลิเสียใจที่พลัดพรากจากเพื่อนสวาย แต่ก็ตั้งใจที่เห็นเพื่อนว้าย
เหยียดตัวได้ตรงและรวดเร็วดีในลำคลอง มีอาการว่าเริงที่เป็นอิสระ
แก่ตัวเพราะคลองเป็นที่อยู่สบายของสวาย ดีกว่าอ่างปลาทองจริงไหมท่าน

(สวาย หน้า 126)

นำส่งสารกระแวน ไม่มีอะไรเล่น ได้แต่นั่งลงบนกอหญ้า แลดูแต่
กระสาเล่น

กระสานั่งบนรถแล้วจะให้แล่นลงเนิน

กระสาค่อย ๆ ปล่อยให้รถแล่นด้วยช้า แต่รถก็แล่นปรืดลงชายเนิน
รถแล่นไกลพลาดทาง ไปชนต้นไม้โครมใหญ่

กระสากระเด็นตก เลยจมูกลงไปกระแทกเข้ากับต้นไม้

กระแวนจะหัวเราะชอบใจที่เห็นกระสายินกุมจมูกร้องไห้หรือ

เปล่า ถึงกระสาจะไม่ใจดีต่อตน กระแวนก็พลอยตกใจ และแสดง
ความเสียใจด้วยเป็นอันมาก

ท่านชอบเป็นคนไหนดี

(เด็กใจจิต หน้า 78)

พอปายเอาเชือกตาข่ายขาด ดวงอาทิตย์ก็พุ่งปรูดขึ้นท้องฟ้าทันที
ฝ่ายรับบิตผู้นำส่งสาร ตัวเกรียมไหม้ และตาบอดไปข้างหนึ่ง เดินโซเซ
กลับกระโจมไปหาย่า ด้วยทนต์ทุกขเวทนา

ท่านคงเห็นจุดไหม้บนบ่ารับบิตได้จนทุกวันนี้

(รับบิตวางชาย หน้า 26)

การปิดเรื่องด้วยการพูดกับผู้อ่านนี้ เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เขียน
กับผู้อ่านโดยตรง คำถามของผู้เขียนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดและพิจารณาเรื่องราว

4.2.3.6 ปิดเรื่องด้วยการบรรยาย

การปิดเรื่องด้วยวิธีการนี้ จะใช้กับเรื่องเล่าที่ไม่มีปม
ปัญหา หรือ ข้อขัดแย้งใด ๆ ผู้เขียนจะเล่าบรรยายเรื่องไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ
เรื่องที่ใช่วิธีการ เช่นนี้ ได้แก่ ปุด, เรื่องน่าสลดของเพื่อนแท้, ช้าง
เม่น, เพื่อนในอ่างแก้ว ตำรวจของเรา, ชื่อตั้ง, ในถ้ำจึงจอก, เสียงเกือก, น้ำ
แก้วเดียว

ตัวอย่างเช่น

ปุดจะชอบหรือเกลียดใคร ก็แสดงอาการออกนอกหน้าอย่างรุนแรง
ชอบใครกระโดดพรวดพราดไล่เข้าหา แต่เมื่อเกลียดเขาก็จะเข้านั่งใต้
โต๊ะ เฝ้าอยู่นั่น

เรื่องเจ้าปุดตัวสำคัญก็จบลงดังนี้

(ปุด หน้า 88)

เด็กชายเย็น ชาญวิทย์ ฟังบิดาของเขาอธิบายเรื่อง "น้ำ"
ให้ฟังรู้สึกยินดีในวิชาใหม่เป็นอย่างยิ่ง จึงก้มลงกราบบิดาที่เท้า

แล้วก็กลับออกไปช่วยมารดาทำงานต่อไป

(น้ำแก้วเดียว หน้า 181)

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นการปิดเรื่อง 6 วิธี ที่พบในวรรณกรรมนิทาน
ของพระสารประเสริฐ

สำหรับเรื่องที่เป็นนิทานซ้อนนิทานนั้น บางเรื่องจะเริ่มด้วยนิทานหลัก
แทรกด้วยนิทานซ้อน แล้วกลับมากล่าวถึงนิทานหลัก จบเรื่องที้นิทานหลักนั้น เช่น
เรื่อง "กะลาลีสินห์ปัต" "ลู" "เรื่องพิลึกกึกกือ"

ตัวอย่างการปิดเรื่องจากเรื่อง กะลาลีสินห์ปัต

"ฉันออกมาเดินตามชายเกาะ พบกะลาลีพวกหนึ่ง ก็กลับมา
กรงแบกแดดได้กับเขา"

"กะลาลีพวกนั้นเล่าว่า นั่นคือปู่เจ้าแห่งทะเล ฉันเป็นคนแรก
ที่รอดได้จากการถูกแกวัดคอยตาย"

สินห์ปัตพูดกะข้างหม้อต่อไป "ท่านคิดเห็นหรือยัง ว่า
ทรัพย์สมบัติทั้งหมดนี้สมบุกสมบันมาจากหุบเหวเพชรพลอย"

ข้างหม้อเห็นจริงด้วยว่าเป็นเช่นนั้น แล้วสินห์ปัตได้ให้
ของขวัญอันงามพราวแก่ข้างหม้อ ฝ่ายข้างหม้อก็ลากลับบ้าน
ด้วยความดีใจยิ่งนักที่สบโชคสบายไปตลอดชาติ

(กะลาลีสินห์ปัต หน้า 44-45)

นิทานซ้อนนิทานบางเรื่อง จะเริ่มด้วยนิทานหลัก ตามด้วยนิทานซ้อน
และจบลงที้นิทานซ้อนนั้น ไม่ได้กลับมาที่เรื่องหลักอีก เช่น เรื่องของพนิตมี
เรื่อง "จักรยานเขี้ยวเป็นเรื่องซ้อน" "หนังสือบนชั้น" มีเรื่อง "เกือกแดงคู่เล็ก"
เป็นเรื่องซ้อน ตัวอย่างเช่น เรื่องของพนิตกล่าวว่า พนิตอ่านเรื่องจักรยานเขี้ยวแล้ว
ชอบมาก ตอนจบของเรื่องมีดังนี้

จักรยานแล่นเข้าเคียงกับเด็กชายบ่ารุ หมวกแดง ที่กำลังเดิน
ต็อก ๆ บ่ารุหมวกแดง ถามว่า "ท่านจะอยู่กับฉันหรือ" จักรยาน
เขี้ยวว่า "เราลองซับกั้นไปก่อนแล้วจะบอกให้" บ่ารุ หมวกแดง
โดดขึ้นจักรยานเขี้ยว จักรยานเขี้ยวแล่นปรูดไป บ่ารุ หมวกแดง
ลั้งกระช้าน "เร็วเข้าเร็วเข้าอีก" จักรยานเขี้ยวยิ่งแล่นเร็วขึ้น
แล่นไปจนถึงบ้าน บ่ารุ หมวกแดง บอกว่า "บ่ารุ หมวกแดง ฉัน
ยอมอยู่กับท่านละ ท่านสามารถซักรวดได้ลมกำลังของฉัน"

(จักรยานเขี้ยว หน้า 94)

ผู้เขียนจบเรื่องที่เรื่อง จักรยานเขี้ยว ไม่ได้กลับไปกล่าวถึงชนิดอีก
วิธีการเช่นนี้เป็นการเน้นให้ความสำคัญกับนิทานเรื่องซ้อน เรื่องหลักเป็นเพียง
ส่วนที่ช่วยเกริ่นนำ

4.3 กลวิธีการสร้างตัวละคร

การสร้างตัวละคร เป็น การให้บทบาทแก่ตัวละครและกำหนดตัวละคร
ในเรื่อง ตัวละครนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า
เพราะเป็นผู้ที่ทำให้เกิดเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็น "ผู้ประกอบพฤติกรรม
ตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือ เป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตามโครง
เรื่องและผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น" (สุพรรณิ วราทร 2519:5)

ตัวละครในนิทานมักเป็นสัตว์ประเภทสมมุติ มียักษ์ เทวดา นางฟ้า
มีสัตว์ที่พูดภาษามนุษย์ได้ และถึงแม้ในนิทานจะมีตัวละครเป็นมนุษย์ธรรมดา แต่
"ตัวละครที่เป็นมนุษย์ก็มักจะมียบทบาทเกี่ยวข้องกับสัตว์และตัวละครสมมุติ"
(สุตารัตน์ เสรีวัฒน์ 2522:28)

ตัวละครในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ สามารถแบ่ง
ประเภทได้ดังนี้ คือ

- 4.3.1 ตัวละครที่เป็นมนุษย์
- 4.3.2 ตัวละครที่เป็นสัตว์

4.3.3 ตัวละครที่เป็นมนุษย์

4.3.4 ตัวละครที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต

4.3.1 ตัวละครที่เป็นมนุษย์

ตัวละครที่เป็นคนในวรรณกรรมนิทานของพระสาโรชเสริฐ เป็นตัวละครที่หลากหลาย มีหลายสถานภาพ หลายอาชีพ มีทั้งกษัตริย์ เจ้าชาย เจ้าหญิง ข้าราชการบริวาร ประชาชน นักเลง คนตัดไม้ไผ่ เจ้าของโรงสี เศรษฐี ทาส ทนาย สาวใช้ นักบวช หมอ กษาลิคนทำหม้อ คนเลี้ยงแกะ ชาวนา ทหาร ครู เด็กนักเรียน สามิภรรยา มีทั้งคนแก่ คนหนุ่มสาว และเด็กชาย เด็กหญิง

ตัวละครที่พบบ่อยที่สุด คือ กษัตริย์ ซึ่งใช้คำเรียกหลายอย่าง ต่างกันไป ในแต่ละเรื่อง ได้แก่ กษัตริย์ พระมหากษัตริย์ พระราชาธิราช ท้าวพญา กาหลิบ ตัวละครที่เป็นกษัตริย์ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่ดีมีคุณธรรม มักมีบทบาทในเรื่องในฐานะเป็นผู้ตัดสินพิจารณาคดีความ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่รักษาคำพูด ใช้อำนาจในทางที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น

กาหลิบ ในเรื่องกระสอบเหรียญทอง ที่ปกครองบ้านเมืองด้วยความยุติธรรม ให้โอกาสคนกลับตัวเมื่อสำนึกผิด

พระมหากษัตริย์ ในเรื่อง มหากษัตริย์กับมะเต๋อ ที่มีเมตตา รักษา คำพูด และไม่ชอบคนฉวยโอกาส

กษัตริย์พ่อของเจ้าหนุ่ม ในเรื่อง เด็กสาวไม่เปียกฝน เป็นผู้ที่มีความยุติธรรม รักเกียรติ แม้จะรักลูกแต่ถ้าลูกทำผิดก็ลงโทษลูกตามความผิดนั้น

พระราชบิดา ของเจ้าหญิงรุจาวดี ในเรื่องเจ้าชายกบ เป็นผู้มีความยุติธรรมและรักษาคำมั่นสัญญา

ท้าวพญา ในเรื่อง เหตุที่พระจันทร์ไปอวายเป็นผู้ที่ใส่ใจในทุกข์สุขของราษฎร

ในบางเรื่อง แม้กษัตริย์จะประพฤติดี เช่น ใช้อำนาจในทางไม่ถูกต้อง ลุ่มหลงในทรัพย์สมบัติ แต่ในท้ายที่สุดแล้วกษัตริย์เหล่านี้ก็จะสำนึกและกลับตัวเป็นกษัตริย์ที่ดี ดังเช่น กษัตริย์ในเรื่อง ฉลององค์ชุดใหม่ของพระราชาธิราชที่กษัตริย์

หลงใหลในอำนาจยศศักดิ์ คำนึงถึงเรื่องการแต่งตั้งตัวมากจนไม่สนใจประชาชนในตอนท้ายพระราชพิธีราชได้ลำนิกผิต และกลับตัวเป็นกษัตริย์ที่ดี เอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง

ท้าวพญาในเรื่องอัปสรพระจันทร์ ใช้อำนาจบังคับ ข่มขู่ จะให้กษัตริย์ แต่งงานด้วย แต่เมื่อไม่ได้ผล ท้าวพญาที่ลำนิกผิตและได้ขอโทษ ในตอนหลังเมื่อพ่อของกษัตริย์ขอร้องให้ช่วยคุ้มครองลูกสาว ท้าวพญาที่ส่งทหารมาช่วยอารักขากษัตริย์

มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คือ เรื่อง ผมทองท้าวมหาภัยกษัตริย์ที่มีใจโหดร้าย และใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง ประพฤติผิดหลายครั้งโดยไม่สำนึกตัว คิดฆ่าเด็กที่ปราศจากความผิด ถึง 3 ครั้ง

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวละครที่เป็นกษัตริย์ส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นกษัตริย์ที่ดี มีความยุติธรรม ใช้อำนาจในทางที่ถูกต้อง และรักษาคำพูด

นอกจากกษัตริย์ ที่มีลักษณะร่วมแล้ว ไม่พบลักษณะร่วมนี้ในตัวละครอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีตัวละครที่หลากหลายไม่ซ้ำซ้อน ตัวละครในแต่ละเรื่องจะมีบทบาทสถานภาพทางสังคมแตกต่างกันไป พฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัวขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น ตัวละครที่มีบทบาทสถานภาพเดียวกัน อาจมีอุปนิสัย ที่แตกต่างกัน เช่น เด็กบางคนดีอีร้น เห็นแก่ตัว บางคนอ่อนโยนมีน้ำใจคนวัยใช้บางคนฉลาด บางคนโง่เขลา ดังนั้น เป็นต้น

4.3.2 ตัวละครที่เป็นสัตว์

สัตว์ที่พบในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สัตว์ที่มีพฤติกรรมสมจริง และ สัตว์ที่มีพฤติกรรมคล้ายมนุษย์

สัตว์ที่มีพฤติกรรมสมจริง ได้แก่ สัตว์ที่มีพฤติกรรม อุปนิสัย ตามธรรมชาติที่ควรจะเป็นของสัตว์ชนิดนั้น ๆ สัตว์ที่มีพฤติกรรมคล้ายมนุษย์ คือ สัตว์ที่ผู้เขียนสร้างให้มีพฤติกรรม กิริยา อากักรบางอย่าง เทียบเท่าได้กับมนุษย์ เช่น รู้จักคิด รู้จักพูด

ในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐพบสัตว์ที่มีพฤติกรรมสมจริงมากกว่าสัตว์ที่มีพฤติกรรมคล้ายมนุษย์ ผู้เขียนจะให้ภาพสัตว์เหล่านี้ในลักษณะที่สม

จริงทั้งในแง่ อุปนิสัย และชีวิตความเป็นอยู่ เช่น ให้ภาพชีวิตของครอบครัวสุนัข
จิ้งจอก ที่แม่ออกไปหาอาหารให้ลูก ลูกจะคอยแม่อย่างใจจดใจจ่อ, ให้ภาพแม่
แมวชื่อเฟื่อย ที่รักและเป็นห่วงลูกจนลืมระวังภัยให้ตัวเอง, ให้ภาพ พู่ทอง กระจ
รอกที่ซุกซน ปราดเปรี้ยวว่องไว นอกจากนี้ยังมีภาพของ ปลาสาวย ปลาทอง
นกแก้ว สุนัข ลิง เม่น ช้าง กระจ่าง ภาพของสัตว์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำ
เสนอต่อผู้อ่านนั้น เป็นภาพสัตว์ที่น่ารัก น่าเอ็นดู ฉลาด และเป็นมิตรกับมนุษย์
ไม่เคยคิดร้ายต่อมนุษย์ มีแต่มนุษย์เป็นฝ่ายทำร้าย

สัตว์ที่มีพฤติกรรมคล้ายมนุษย์ คือ สัตว์ที่มีพฤติกรรม กิริยา อาการ
บางอย่างเทียบเท่ามนุษย์ สัตว์ที่มีพฤติกรรมดังนี้ ปรากฏในเรื่อง สามหมี และ
เรื่องจิ้งจอกกับม้า ในเรื่องจิ้งจอกกับม้า จิ้งจอก ม้า และสิงโต สามารถพูด
จาสื่อสารกันได้ จิ้งจอกเป็นสัตว์ที่เฉลียวฉลาด มีสติปัญญาดี มีน้ำใจ ส่วนสิงโต
เป็นสัตว์ที่แม้จะมีอำนาจ แต่ก็ขาดความเฉลียว ถูกหลอกได้ง่าย ในเรื่องนี้
สัตว์สามารถติดต่อสื่อสารพูดคุยกับมนุษย์ได้ ในเรื่องสามหมี กล่าวถึงครอบครัว
หมี ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก มีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนมนุษย์ทั่วไป มีบ้าน
มีข้าวของเครื่องใช้เหมือนมนุษย์กินอาหารเหมือนมนุษย์ สามารถพูดจาติดต่อกับ
มนุษย์ได้ แต่อย่างไรก็ตามตัวละครสัตว์ประเภทนี้ ก็ถูกกระทำโดยมนุษย์ เช่น
เดียวกับตัวละครสัตว์ประเภทแรก ตัวละครที่เป็นสัตว์นี้จะเป็นตัวละครที่มีบทบาท
และมีความสำคัญในเรื่อง

4.3.3 ตัวละครที่เป็นอมมนุษย์

ตัวละครที่เป็นอมมนุษย์ที่พบในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ
ได้แก่ ยักษ์ นางพราย เทวดา นางทะเล พรายไม้ พรายน้ำ ปู่เจ้าแห่งทะเล

ยักษ์ ปรากฏในเรื่อง ผมทองท้าวมหาภัย เป็นผู้มีอำนาจ ผู้คนกลัว
เกรง อาศัยอยู่ที่ถ้ำมหัศจรรย์ บทบาทของยักษ์ในเรื่องนี้เป็นเพียงตัวประกอบเรื่อง
ที่แสดงให้เห็นความสามารถของพระเอก และความใจดำของท้าวมหาภัย

นางพราย พบในเรื่อง ความเจ็บใจของนางพราย เรื่องนี้นาง
พรายเป็นตัวเอกของเรื่อง เป็นผู้มีอำนาจ มีเวทมนตร์ และใช้อำนาจเวทมนตร์
นี้ลงโทษผู้ที่ไม่รักษาสัญญา

เทวดา พบในเรื่อง เจ้าชายกบ เป็นเทวดารักษาสวน มีอำนาจสามารถสาปคนให้กลายเป็นงูได้ นอกจากนี้ยังมีรุกขเทวดาในเรื่อง เจ้าของจักรยาน และคนโลกหน้า ทั้ง 3 เรื่องนี้ เทวดาเป็นเพียงตัวประกอบในเรื่อง

นางทะเล ในเรื่อง เหตุที่พระเจ้าจันทร์ไปอาววย นางทะเลอยู่เมืองใต้ทะเลเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติในท้องทะเล เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง

พรายไม้ พรายน้ำ ในเรื่องกระเช้าสีดา เป็นภุมจักษุหนึ่ง ตัวเล็กขนาดตุ๊กตา แปลงตัวเป็นรูปคนหรือรูปอะไรอื่น ๆ ได้ ให้ดีหรือให้ร้ายแก่มนุษย์ได้ ชอบคนดี พรายไม้เป็นเพศชาย พรายน้ำเป็นเพศหญิงและเป็นชามน้ำ พรายไม้เป็นตัวละครประกอบในเรื่อง ส่วนพรายน้ำเป็นตัวละครสำคัญ เป็นผู้ให้รางวัลแก่เด็กหญิงขันทองที่เป็นเด็กคิมมีน้ำใจ และเป็นผู้เล่าเรื่องกระเช้าสีดาให้ขันทองฟัง

นางไม้ พบในเรื่อง นางไม้พวกโง่กับพวกฉลาด นางไม้อาศัยอยู่ตามต้นไม้ มีอุปนิสัยใจคอเช่นเดียวกับมนุษย์ มีทั้งพวกที่ฉลาดยอมลำบากแต่สบายภายหลัง และ พวกที่โง่ เห็นแก่ประโยชน์และความสะดวกสบายจนไม่คำนึงถึงเรื่องอื่น

ปู่เจ้าแห่งทะเล ในเรื่องกษลาสสินห์ปัด มีรูปร่างหน้าตาเป็นชายแก่ฆ่าคนด้วยการช้ำหลังและรัดคอ เป็นตัวละครประกอบในเรื่อง แสดงให้เห็นความกล้าหาญของสินห์ปัด

อมมนุษย์ที่พบในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มีทั้งที่เป็นตัวละครเอก และเป็นตัวละครประกอบ อมนุษย์จะมีอำนาจพิเศษบางอย่างที่สามารถคลั่งบันดาลผลดีผลร้ายให้แก่มนุษย์ได้

อมมนุษย์ที่เป็นตัวละครเอก มักจะมีพฤติกรรมบางอย่างที่ใกล้เคียงมนุษย์ มีความผิดพลาดได้เช่นเดียวกับมนุษย์ ส่วนอมมนุษย์ที่เป็นตัวละครประกอบ จะเป็นผู้บันดาลผลดีผลร้ายให้แก่ตัวละครเอก ทั้งนี้แล้วแต่พฤติกรรมของตัวละครเอกนั้น ๆ

4.3.4 ตัวละครที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต

ผู้เขียนได้สร้างสิ่งที่ไม่มีชีวิต ให้มีชีวิตขึ้นมา โดยให้มีพฤติกรรมมีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนมนุษย์ ตัวละครชนิดนี้มีทั้งตัวละครที่เป็นสิ่งของ และ ตัวละครที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่

เกือก ในเรื่อง เกือกแดงคู่เล็กที่มีความคิดของตัวเอง สามารถวิ่งไปได้ด้วยตัวเองไม่ต้องมีใครไล่ พุดจาติดต่อกับสัตว์และมนุษย์ได้

จักรยาน, ล้อเลื่อน, ล้อลาก, รถยนต์ ในเรื่อง จักรยานเขียว มีความคิด ความรู้สึก สามารถติดต่อกับพุดจาระหว่างกันได้ และ ติดต่อกับพุดจากับมนุษย์ได้ด้วย

ตัวละครที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ลม, ผลมะม่วง, หยาดฝน, พระอาทิตย์ ผู้เขียนกำหนดให้ธรรมชาติเหล่านี้ มีลักษณะบางประการที่เหมือนมนุษย์ เช่น พุดได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงลักษณะของธรรมชาติบางประการไว้ เช่น

นายลม ในเรื่อง ต้นเหตุของมะม่วงทวยาย มีหน้าที่พัดพาสิ่งต่าง ๆ สามารถพุดจาดติดต่อกับ นายผล หมากม่วง ซึ่งเป็นผลมะม่วงได้

นายผล หมากม่วง เป็นผลมะม่วงที่มีความรู้สึก มีความคิด พุดจาดได้เหมือนมนุษย์

ในเรื่องหยาดฝนทั้งสาม หยาดฝนอยู่บนก้อนเมฆ มีด้วยกัน 3 คนพี่น้อง มีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ สามารถติดต่อกับพุดจากับลม, ดอกกุหลาบ, พระอาทิตย์ได้

ในเรื่องรับบิตวางขาย พระอาทิตย์ เป็นผู้ให้ความร้อนและแสงสว่าง แต่ถูกมนุษย์วางขายจับตัวได้ สามารถติดต่อกับพุดจากับมนุษย์ได้

ตัวละครที่เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตนี้ ทุกเรื่องจะมีบทบาทในฐานะตัวละครเอกทั้งสิ้น

การสร้างตัวละครในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐมีข้อสังเกตดังนี้

1. ตัวละครที่ปรากฏในนิทาน แต่ละเรื่องจะมีไม่มากนัก จะมีตัวละครที่มีบทบาทสำคัญเพียง 2 หรือ 3 ตัว นอกนั้นจะเป็นเพียงตัวละครประกอบ
2. การเรียกชื่อตัวละคร ตัวละครที่เป็นมนุษย์ มักจะเรียกตามบทบาทสถานภาพของตัวละครนั้น เช่น ชาวนา, ชายหนุ่ม, กษัตริย์, ทหาร มีน้อยเรื่องที่จะเรียกชื่อตัวละคร

การเรียกชื่อตัวละครที่เป็นธรรมชาติ จะนำคำว่า นาย, นาง, นางสาว มาหน้าชื่อธรรมชาตินั้น ๆ เช่น นายลม, สาวกุหลาบ, นายตะวัน, นายผล

หมากม่วง การเรียกชื่อตัวละครที่เป็นสัตว์ จะใช้ชื่อสัตว์ชนิดนั้น ๆ เรียก เช่น จิ้งจอก, เม่น, กบ, ม้า, ลา หากเป็นสัตว์เลี้ยงจะมีชื่อที่ตั้งให้สัตว์นั้น เช่น บุค (สุนัข), วิฬาร์ (แมว), เพ็ญ (แมว), พุคสี (ปลาทอง), ก้อย (นกแก้ว) เป็นต้น

3. การให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครไม่มากนัก การกล่าวถึงตัวละครนั้น วิธีที่พระสารประเสริฐนิยมใช้ คือ กล่าวถึงตัวละครเพียงแค่บทบาทสถานภาพของตัวละครนั้น เช่น ท้าวพญาฮาวาย, ชายแก่เลี้ยงแกะ, เศรษฐีวิว บางครั้งอาจมีชื่อตัวละครประกอบด้วย เช่น กะลาสีชื่อสินห์บัด, ชายแก่ชื่อมียักโกคนตัดไม้ไผ่เป็นอาชีพ, เกือกแดงเล็กคู่หนึ่ง, วิฬาร์เป็นชื่อแมวสีเทาตัวน้อย จะไม่มีการบรรยายให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครมากกว่านี้ ยกเว้นแต่ตัวละครประเภทสัตว์ที่สมจริง ที่จะให้รายละเอียดมาก ส่วนตัวละครที่เป็นมนุษย์จะให้รายละเอียดน้อยมาก ยกเว้นแต่ว่า รายละเอียดนั้นจะมีความสำคัญต่อปัญหาของเรื่อง เช่น ให้รายละเอียดเกี่ยวกับนิสัยของตัวละครที่ทำให้เกิดปัญหา

4. การกระทำและพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครนั้น ส่วนหนึ่งผู้ประพันธ์จะตัดสินประเมินค่าให้ผู้อ่าน โดยการใช้นามเรียกตัวละครนั้น ๆ โดยที่ผู้อ่านไม่ต้องตัดสินพิจารณาเอง เช่น หมากตัญญู, หลิงมกได้จัด, คุณชายผู้มีเกียรติ, เด็กนักเรียนผู้ฉลาด, ช่างเจ้าเล่ห์ เป็นต้น

5. ตัวละครที่พบมากที่สุด คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ และมักมีบทบาทเป็นตัวละครเอกของเรื่อง หากในเรื่องมีตัวละครที่เป็นมนุษย์กับตัวละครที่เป็นสัตว์ สัตว์มักเป็นผู้ถูกกระทำจากมนุษย์เสมอ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ มักอยู่ในฐานะตัวละครประกอบของเรื่อง มีบทบาทในแง่ตัดสินให้ผลติผลร้ายตามพฤติกรรมของมนุษย์ ส่วนตัวละครที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต จะเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องเสมอ

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่พบใน รวมนิทาน พระสารประเสริฐใช้กลวิธีการประพันธ์ที่หลากหลายในการนำเสนอเรื่องราว

ในส่วนของการเล่าเรื่องและการลำดับเรื่องนั้น การเล่าเรื่องด้วยการใช้บทสนทนาประกอบการขยาย ทำให้เรื่องกระชับและน่าสนใจ ดำเนินเรื่องไปได้อย่างรวดเร็ว การเล่าเรื่องตามลำดับเวลา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่าย

เหมาะสมกับนิทานสำหรับเด็ก

ในส่วนของ การดำเนินเรื่อง ซึ่งประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การสร้างปมปัญหา การคลี่คลายปมปัญหา และการปิดเรื่อง พบลักษณะที่น่าสนใจคือ ในการเปิดเรื่องพระสารประเสริฐนิยมเปิดเรื่องด้วยเหตุซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้เกิดเรื่องราว เป็นการมุ่งเข้าสู่ปมปัญหาของเรื่องทันที ลักษณะนี้ทำให้เรื่องนั้นสั้น กระชับ และเป็นการดึงความสนใจของผู้อ่านตั้งแต่ต้นเรื่อง

นอกจากนี้ ยังมีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายลักษณะตัวละคร การเปิดเรื่องวิธีนี้มักพบในนิทานสัตว์ เป็นการบรรยายให้เห็นถึงลักษณะและอุปนิสัยของสัตว์ที่น่ารักและน่าเอ็นดู

การเปิดเรื่องแบบมีเรื่องนำ เป็นการเปิดเรื่องอีกวิธีหนึ่งใน รวมนิทาน การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ ทำให้เรื่องน่าสนใจ เรื่องนำหลายเรื่องเป็นเรื่องที่ช่วยอธิบายทำความเข้าใจกับผู้อ่านก่อนอ่านนิทาน ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจนิทานได้ดียิ่งขึ้น

ในส่วนของปมปัญหา และการคลี่คลาย ปมปัญหามีพบมากที่สุด คือ ปมปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ ปมปัญหาเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้งที่อาจพบได้ในชีวิตจริง การคลี่คลายปมปัญหา ส่วนใหญ่ตัวละครจะเป็นผู้แก้ไข คลี่คลายปัญหาด้วยตัวของตัวเอง ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ต้องการให้มนุษย์รู้จักพึ่งตัวเอง

ในการปิดเรื่อง พระสารประเสริฐ ใช้กลวิธีที่หลากหลายมากมาย การปิดเรื่องที่ทำให้เรื่องนั้นสั้น กระชับ ได้แก่ การปิดเรื่องตรงจุดที่มีการคลี่คลายปัญหา ซึ่งอาจจะคลี่คลายโดยคำพูด หรือ พฤติกรรมของตัวละคร

นอกจากนี้ยังมีการปิดเรื่องด้วยคำสอน การปิดเรื่องด้วยวิธีนี้เป็น การเน้นแสดงให้เห็นแนวคิดของเรื่อง การปิดเรื่องด้วยผลจากการกระทำของตัวละคร การปิดเรื่องวิธีนี้มักจบด้วยผลของการกระทำแบบทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

ในเรื่องตัวละคร ตัวละครที่พบมากที่สุด คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความหลากหลายแตกต่างกันทางด้านสถานภาพในสังคม ตัวละครที่เป็นสัตว์ มีทั้งสัตว์ที่มีลักษณะเป็น "สัตว์" จริง ๆ และตัวละครสัตว์ที่มีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ ผู้ประพันธ์นำเสนอสัตว์ที่มีลักษณะเหมือนสัตว์จริง ๆ ในแง่มุมที่น่ารัก น่าเอ็นดู สัตว์

เหล่านี้มักเป็นฝ่ายถูกระงับโดยมนุษย์ ตัวละครที่เป็นอมมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสิน
ลงโทษมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันตัวละครที่เป็นอมมนุษย์ ก็อาจพ่ายแพ้แก่มนุษย์ได้
แสดงแนวคิดที่ว่าบุคคลไม่ควรประมาท ชาติสติ หรือลุ่มหลง

กลวิชาการประพันธ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏใน รวมนิทาน ของพระสารประเสริฐ
นี้ทำให้วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ มีลักษณะที่หลากหลายน่าสนใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย